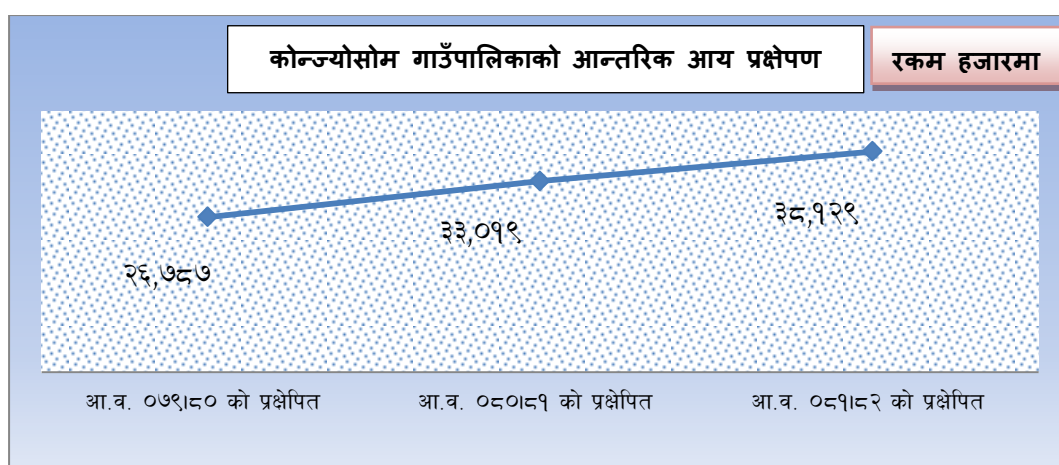

राजस्व सुधार कार्ययोजना

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

कोन्ज्योसोम गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

चौघरे, ललितपुर

बागमती प्रदेश, नेपाल

२०७९

बिषय-सूची

परिच्छेद एक : परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य	२
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु	४
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया	५
१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन	६
१.४.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण	७
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन	८
१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण	८
१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण	८
१.५ योजनाका सीमाहरु	८
परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय	१०
२.१ संक्षिप्त परिचय	१०
२.१.१ अवस्थिति	१०
२.१.२ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु	११
२.१.३ जनसङ्ख्या	११
२.१.४ भू-उपयोग	१२
२.१.५ साँस्कृतिक अवस्था	१२
२.१.६ आर्थिक अवस्था	१३
२.१.७ सामाजिक अवस्था	१३
२.१.८ भौतिक अवस्था	१४
२.२ मानव संसाधनको अवस्था	१४
२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था	१४
परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता	१५
३.१ पालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था	१५
३.२ आय परिचालनको अवस्था	१७
३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरु र सम्भावना विश्लेषण	१९
३.३.१ गैह्र कर राजस्व	२५
परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था	३०
४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरु	३०
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)	३०
४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण	३०
४.२.२ राजश्व परामर्श समिति	३१

४.२.३ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू	३१
४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू	३२
४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू	३२
४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था	३२
४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण	३२
४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण	३३
४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम	३३
४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता	३३
४.४.६ परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन	३३
परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना	३४
परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण	३९
६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण	४४
६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण	४९
परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा	५१
परिच्छेद आठ : कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	५३

३

अनुसूचीहरू

- अनुसूची १ : पृष्ठपोषण सम्बन्धमा
- अनुसूची २ : तथ्याङ्क सङ्कलन फारम
- अनुसूची ३ : विषयगत विश्लेषणको नमूना फारम
- अनुसूची ४ : फोटोग्राफ तथा मिटिङ माइन्सूट

तालिकाहरू

तालिका नं. १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण	११
तालिका नं. २: कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण	१२
तालिका नं. ३: कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको भूउपयोग विवरण	१२
तालिका नं. ४: स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसारको राजस्व अधिकार	१४
तालिका नं. ५: गाउँपालिकाको आय परिचालनको अवस्था	१८
तालिका नं. ६: पालिकाको सम्पति गरेको सम्भावनाको अवस्था	२०
तालिका नं. ७: पालिकामा घरवहाल गरेको सम्भावनाको गणना	२२
तालिका नं. ८: व्यवसाय गरेको सम्भावनाको गणना	२३
तालिका नं. ९: विज्ञापन बापतको सम्भावित आम्दानी	२६
तालिका नं. १०: व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भावनाको गणना	२७
तालिका नं. ११: सिफारिश दस्तुरको विवरण	२८
तालिका नं. १२: नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना	२९
तालिका नं. १३: सरकारी सम्पतिको बहालबाट आय	२९
तालिका नं. १४: राजस्व परामर्श समिति विवरण	३४

तालिका नं. १५: राजस्व सुधार कार्ययोजना.....	३३९
तालिका नं. १६: तीन वर्षको वास्तविक आय विवरण.....	३९
तालिका नं. १७: तीन आर्थिक वर्षको लागि आय प्रक्षेपण.....	४४
तालिका नं. १: पालिकाको आय संरचना.....	५०

चित्रहरु

चित्र नं. १ : वित्तीय हस्तान्तरण प्रक्रिया	१
चित्र नं. २ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य	४
चित्र नं. ३ : कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु	५
चित्र नं. ४ : गाउँपालिकाको नक्सा.....	१०
चित्र नं. ५ : कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आय प्रक्षेपण	५००

परिच्छेद एक

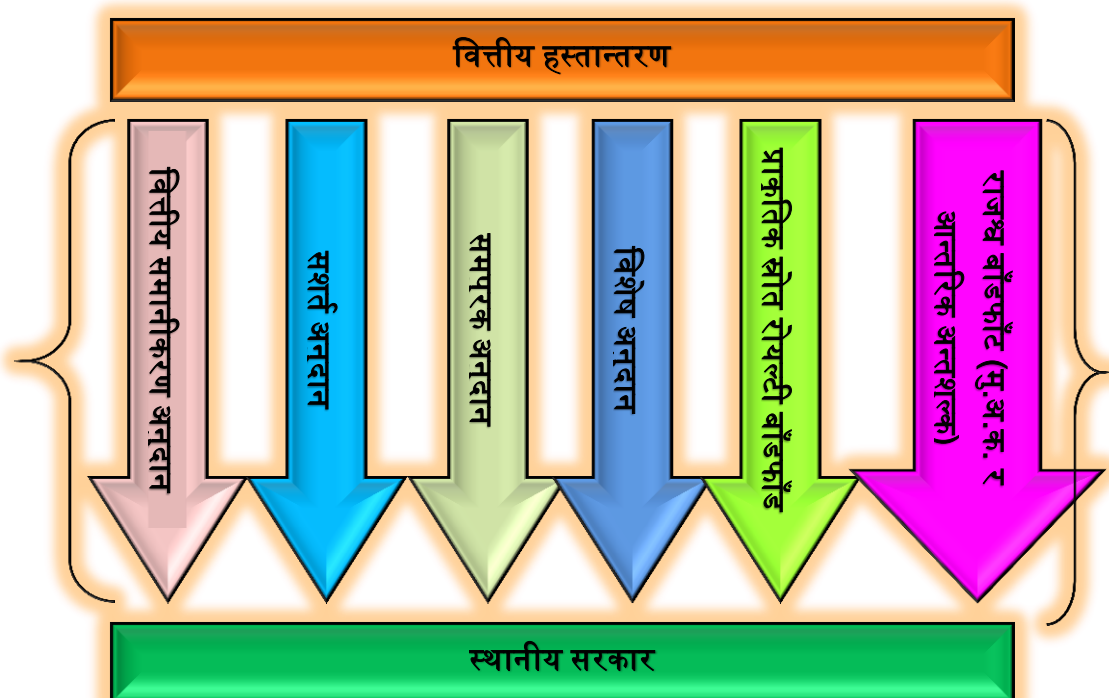
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको वर्तमान संविधानले संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार संविधानमै स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाउने र उठाउने अधिकार दिएको छ । संविधानले प्रदान गरेका अधिकारहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक पर्ने कानूनी व्यवस्था तयार गर्ने क्रममा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ तथा अन्य आवश्यक संघीय कानूनहरू समेत जारी भैसकेको हुँदा स्थानीय सरकारको राजस्व परिचालनका लागि केही हदसम्म आवश्यक कानूनी आधारहरू तयार भएका छन् । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकूल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरी उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ ।

स्थानीय सरकारलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने साधनको परिपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा सङ्घीय वित्त व्यवस्थापनका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

चित्र नं. १ : वित्तीय हस्तान्तरण प्रक्रिया

स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरूपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य कारणहरूमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरू नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता बन्न पुगेको छ र यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना खाँचो देखिन्छ ।

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनाका लागि स्थानीय तहहरूले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी स्थानीय तहहरूको राजस्व सुधार गर्नका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरूको कार्ययोजना आवश्यक छ । सो कार्यका लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले यस बागमती प्रदेश अन्तरगतका विभिन्न स्थानीय तहहरूको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

यस दस्तावेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरूमा गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरूले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी मुख्य उपलब्धिका रूपमा गाउँपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरू गरिएका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

सङ्घीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरी ती जिम्मेवारीहरू पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरूप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरी साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

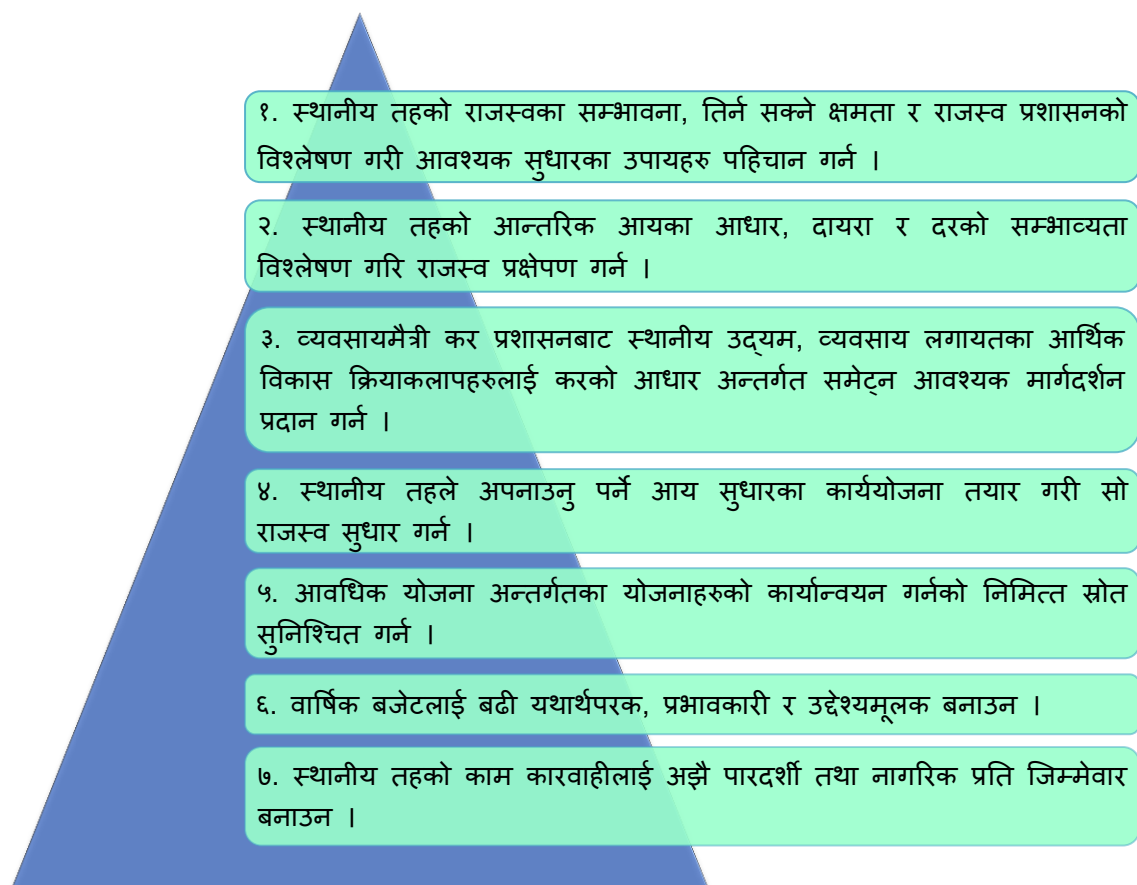
स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय वासीहरूले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रूपमा आफ्नो गाउँपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले गाउँपालिका पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनताको सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि

बाह्य शर्तहरू पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह र प्रदेश तहले जति बढी स्वायत्ततापूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै सङ्घीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

वैधानिक रूपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिपेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरूले समयमै कानुनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानूनसम्मत रूपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि जन निर्वाचित पदाधिकारीहरू र राष्ट्रसेवक कर्माचारीहरूलाई संविधानले प्रदत्त गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरू कुशलता साथ सम्पादन गरी नागरिकहरूलाई छिटो छरितो गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पहिलो र महत्वपूर्ण कार्य हो भने भर्खरै सम्पन्न भएका स्थानीय तहको संस्थागत अवस्था स्व-मूल्याङ्कन गरी सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी तदनुरूप आवश्यकता र मागमा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै लैजानु आवश्यक छ । यसका साथै स्थानीय तहलाई संविधान र ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी वित्तीय रूपमा सवल र सक्षम बनाउन राजस्व परिचालन सम्बन्धी ज्ञान, सीप र क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सार्वजनिक विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सक्षम बनाउन आवश्यक छ ।

गाउँपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरूबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन गाउँपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरू पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट गाउँपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृत्यालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरू पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न लागिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको सांरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र नं. २ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरूको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरी सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गाउँपालिकालाई सहयोग पुर्याउनु नै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका निर्दिष्ट उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् :

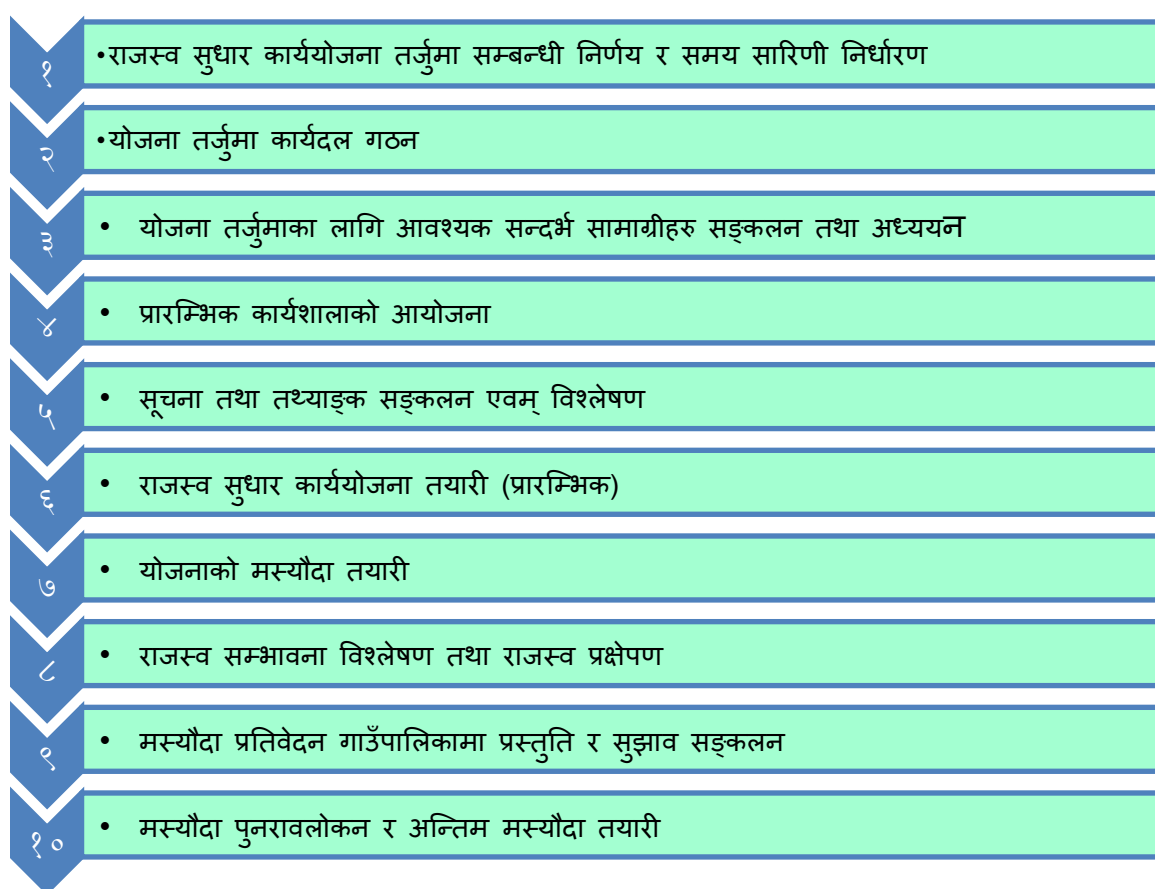
- गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत सम्भावित करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण गर्ने ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनुपर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।

- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रूपमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिइएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरुलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु यसप्रकार रहेका थिए ।

चित्र नं. ३ : कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम सम्बन्धमा प्रदेश सुशासन केन्द्र र यस नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्ट बीच सम्झौता भएपछि विभिन्न समयमा भएका छलफलहरुबाट गाउँपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरिएको थियो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्न विधि र प्रक्रिया अवलम्बन गरिएको थियो । मुलतः राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा Coaching & Mentoring (स्थलगत रूपमा सँगसँगै काम गर्दै सिकाउँदै जाने) विधिमा आधारित छ ।

- कोन्ज्योसोम गाउँपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिला परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरूसँग कोन्ज्योसोम गाउँपालिकामा गर्नुपर्ने कार्यको योजना बनाई छलफलबाट अन्तिम रूप दिई अगाडी बढाईएको थियो ।
- कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाबाट राजस्व कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र फलोअप तथा प्रदेश सुशासन केन्द्रबाट अनुगमनको काम भएको छ । सो कार्यका लागि सेवा प्रदायक संस्थाले यो कार्य गर्नका लागि विस्तृत कार्ययोजना समेत पेश गरेको थियो । परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरूसँग निरन्तर समन्वयमा कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण प्रकृयालाई सहभागितामूलक विधिबाट सञ्चालन गरिएको थियो । यस सन्दर्भमा कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी एवम् सरोकारवालाहरूको सहभागिताबाट राजस्व सुधार सम्बन्धी आवश्यकताहरू पहिचान गरिएको थियो ।
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ मा उल्लेखित सम्बन्धित फारामहरू विधि तथा प्रकृयाहरू प्रयोग गरी (छलफल तथा कार्यशाला) मार्फत राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ ।
- यस प्रकृयाबाट पहिचान गरिएका आवश्यकताहरूलाई एकिकृत गरी कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ र अन्तिम दस्तावेज तयार गरी कोन्ज्योसोम गाउँपालिकालाई प्रस्तुतिकरण गरी आवश्यक सुझावहरूलाई सङ्कलन गरी दस्तावेजलाई अन्तिम रूप दिइएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम दस्तावेज (विद्युतीय तथा भौतिक प्रति) कोन्ज्योसोम गाउँपालिका र प्रदेश सुशासन केन्द्रमा बुझाइएको छ ।
- प्रदेश सुशासन केन्द्रबाट कार्यक्रमको अन्तिम भुक्तानी लिनका लागि प्रदेशमा गठन मूल्याङ्कन समितिको अन्तिम मूल्याङ्कन पश्चात खर्चसँग सम्बन्धित आवश्यक विल, भरपाई सहित कार्यक्रमको अन्तिम प्रतिवेदन बुझाइएको छ ।

१. कार्ययोजना निर्माणका चरणहरू

परामर्शदाताले सहभागितामूलक विधि र प्रकृया प्रयोग गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको थियो । अध्ययनको सन्दर्भमा प्राप्त जानकारी र तथ्याङ्कहरूको परिणात्मक र गुणात्मक विश्लेषण गर्न मिश्रित विधिहरूको प्रयोग भएको थियो ।

१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरूको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामाग्रीहरू देहाय अनुसार रहेका छन्:

- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरेका सम्बन्धित नमूना कानूनहरू

- कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको गाउँ वस्तु विवरण (पार्श्वचित्र), २०७७
- कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको आय/व्यय विवरण (आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८)
- कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको गाउँसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७८/७९ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरूको दर रेट (आर्थिक ऐन २०७८)
- कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको कानुन
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- राष्ट्रिय योजना आयोगको पन्ध्रौं योजना
- बागमति प्रदेशको आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५
- नेपाल सरकारको सङ्घीय नीति, ऐन, नियमावली, योजना आदि ।

१.४.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण

गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू र सम्बन्धित कर्मचारीहरूसँग सम्पर्क र छलफल गरी गाउँपालिकाले हालसम्म परिचालन गरि आएका करका आधारहरू, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरू र हाल तयार गर्न लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई गाउँपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको थियो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम अनुसार सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरू आदिका आधारमा कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको राजस्वको अवस्था बारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरू पहिचान गर्न मद्दत पुगेको हो । आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरूको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरूको विकास गरि सो फारामलाई अन्तिम रूप दिन यस कार्यमा सङ्लग्न विज्ञहरूबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएको फारमहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरूसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलन चेकलिष्ट अनुसूची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यतः गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।
- राजस्वका शीर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैरकरहरूको शीर्षकगत रूपमा वर्तमान समस्याहरू, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरू र जिम्मेवार

निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन

कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको सङ्कलित विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा गाउँपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरिएको छ । यी विषयमा थप स्पष्टताका लागि गाउँपालिका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा अधिकृतसँग भएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, गाउँपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरु, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान गरियो । त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरु र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थित बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरु गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग सम्पर्क गर्दै सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरु तथा प्राप्त सूचनाको विश्लेषणका आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिएको छ । साथै कोन्ज्योसोम गाउँपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्गठन गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरी कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधार र परिमार्जनका लागि छलफल गर्न नियमित रुपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव समावेश गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई अभिमुखीकरण गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरु

कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरुबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरुमा आधारित छ ।
- गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, अन्तरवार्ता, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरु र अन्य सरोकारवालाहरूसँग गरिएको अन्तर्क्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको छ । यसका साथै प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा गाउँपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्गठन गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि

कृयाकलापहरूले भविष्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएको खण्डमा आय प्रक्षेपणमा आधार लिन कठिनाई हुन सक्छ ।

- गाउँपालिकाको अभिलेख व्यवस्थित भइ नसकेकोले ऐतिहासिक प्रवृत्ति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्टाटिस्टिकल टुल्सहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्न अलि असहज भएको छ ।

परिच्छेद दुई

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानवीय संसाधन र भौतिक स्रोत साधन लगायतका पक्षहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

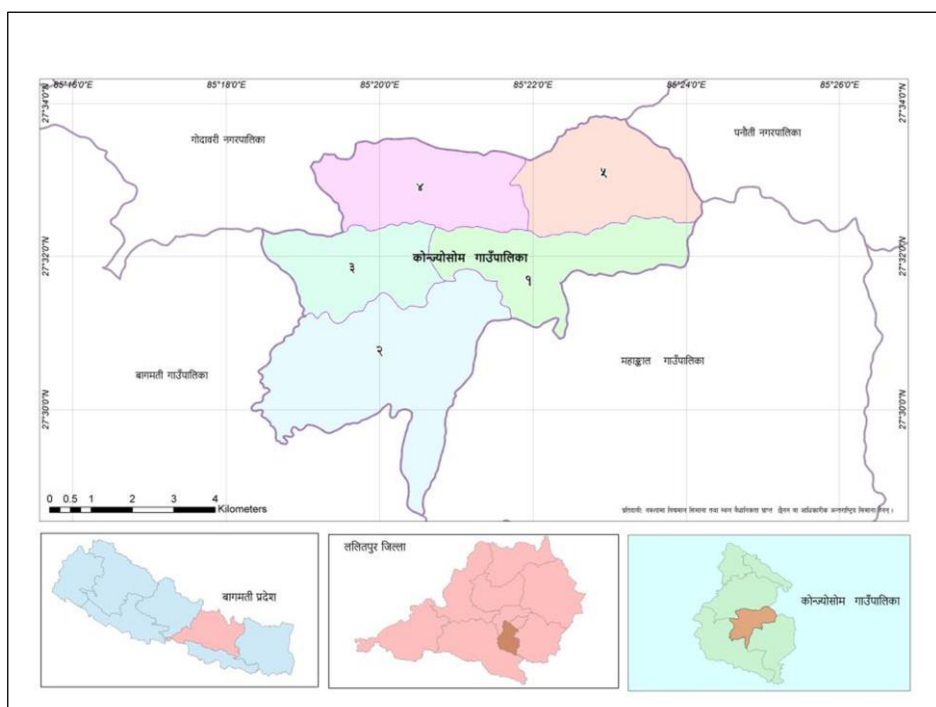
नामाकरण

नयाँ संरचना अनुसार नयाँ नाम राखिएको गाउँपालिकाको आफ्नो छुट्टै विशेषता रहेको छ । तत्कालिन ५ वटा गाउँ विकास समितिहरूको भौगोलिक क्षेत्रलाई समेटी बनेको यस गाउँपालिकाको नामाकरण संविधानको मर्म अनुसार पहिचानको नाममा राखिएको छ । ७५ प्रतिशतभन्दा बढी तामाङ्ग जातिको बसोवास रहेको यस गाउँपालिका देशको राजधानी काठमाण्डौँबाट नजिक रहेको गाउँपालिका हो । भौगोलिक सुन्दरता, धार्मिक विविधता र सांस्कृतिक एकता रहेको यस गाउँपालिकाको नाम तामाङ्ग भाषामा कोन्ज्योको अर्थ रत्न र सोमको अर्थ तीन हो । कोन्ज्योसोमलाई त्रिरत्न भन्न सकिन्छ । कोन्ज्योसोमको अर्थ बुद्धका त्रिरत्न हो जसमा बुद्धरत्न, धर्मरत्न र सङ्गरत्न पर्दछन् । बुद्धरत्नले भगवान गौतम बुद्धको वाणी, धर्मरत्नले स्वयं भगवान धर्मका गुरु र संघरत्नले भगवान बुद्धको उपदेशलाई विश्वभरी फैलाउने कार्यलाई बुझिन्छ साथै कोन्ज्योसोम शब्दले हिन्दु धर्मका त्रिदेव ब्रह्मा, विष्णु र महेश्वर (सृष्टिकर्ता, पालनकर्ता र संहारकर्ता) लाई पनि बुझाउने गर्दछ भन्ने धार्मिक विश्वास रहेको छ ।

२.१.१ अवस्थिति

कोन्ज्योसोम गाउँपालिका बागमती प्रदेश अन्तर्गत ललितपुर जिल्लामा अवस्थित छ । नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम नेपाल सरकारले स्थानीय निकायहरूको पुन संरचनाको लागि गठन गरेको उच्च स्तरिय आयोगले २०७३ पुस २२ गते बुझाएको प्रतिवेदन नेपाल सरकारले परिमार्जन गरी वि.सं.२०७३ फागुन २७ गते देखि स्थानीय तह लागू गर्ने निर्णय अनुसार यस गाउँपालिका घोषणा गर्दा ललितपुर जिल्लाको

चित्र नं. ४ : गाउँपालिकाको नक्सा

साविक चौधरे, शंखु, दलचोकी, नल्लु र भारदेउ गाउँ विकास समितिलाई एकै स्थानमा गाभिएको थियो । हाल यस गाउँपालिकामा ५ वटा वडाहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको कार्यालय वडा नं. १ चौधरेमा रहेको छ ।

यस कोन्ज्योसोम गाउँपालिका भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले विश्व मानचित्रमा ८५ डिग्रि १८ मि.२७ से.देखि ८५ डिग्रि २४ मि.२३ से. पूर्वी देशान्तरसम्म र २७ डिग्रि २८ मि.३६ से.देखि २७ डिग्रि ३३ मि.४९ से. उत्तरी अक्षांशमा अवस्थित यस कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल ४४.१६ वर्ग कि.मि. छ । गाउँपालिकाको उचाई समुन्दै सतहबाट १०५३ मिटरदेखि २६१९ मिटरसम्म छ । यहाँको औषत अधिकतम तापक्रम २६.४ डिग्रि र औषत न्यूनतम तापक्रम २.३ डिग्रि रहेको पाईन्छ । यस गाउँपालिकाको १२ महिनाको औषत तापक्रम १४.८ डिग्रि सेल्सियस र बार्षिक औषत वर्षा १६९७ मि.मि. रहेको छ । यस गाउँपालिका राजधानीदेखि २७ किलोमिटर दक्षिणपूर्वमा अवस्थित छ भने प्रदेश राजधानी हेटौँडाबाट १०१ किलोमिटरको दुरीमा रहेको छ । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा गोदावरी नगरपालिका, पश्चिममा गोदावरी नगरपालिका र बागमति गाउँपालिका, दक्षिणमा बागमति र महाकाल गाउँपालिका र पूर्वमा महाकाल गाउँपालिका र काभ्रेपलान्चोक जिल्ला रहेकाछन् ।

तालिका नं. २: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	कुल जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
१	२,४३२	७.७४	१७.५३
२	३,०५५	१४.३२	३२.४३
३	१,५५३	६.२५	१४.१५
४	२,९७४	८.०२	१८.१६
५	३,०२३	७.८३	१७.७३
जम्मा	१३,०३७	४४.१६	१००

स्रोत: कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल, २०७७

२.१.२ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरू

दक्षिण ललितपुरमा अवस्थित यस कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको विद्यमान भू-उपयोग हेर्दा झण्डै ५५.८ प्रतिशत (२४.६४ वर्ग कि.मी.) भूभाग वनजंगलले ढाकिएको छ भने ३१.०५ प्रतिशत (१३.७१ वर्ग कि.मी.) भूभाग हाल खन-जोत हुने उपयुक्त जमिनको रूपमा रहेको छ । त्यस्तै झाँडी तथा बुट्यान क्षेत्रले करिव ९.०८ प्रतिशत (४.०१ वर्ग कि.मी.) जग्गा ओगटेको पाइन्छ । बालुवा तथा चट्टान १.३६ प्रतिशत (०.६ वर्ग कि.मी.), घाँसे मैदान ०.६६ प्रतिशत (०.२९ वर्ग कि.मी.) र नदीनाला तथा खोलाहरू ०.१८ प्रतिशत (०.०८ वर्ग कि.मी) भूभागमा रहेको छ । गाउँपालिकामा १.८८ प्रतिशत (०.८३ वर्ग कि.मी.) भूभागमा गाउँबासीहरूले आफ्नो वस्ती बनाई बसोबास गरेको देखिन्छ ।

२.१.३ जनसङ्ख्या

गाउँपालिकाको घरपरिवार सर्वेक्षण, २०७७ अनुसार यस गाउँपालिकामा कुल २,५९३ घरधुरी रहेको छ भने महिला ६,४६२ (४९.५७ प्रतिशत) र पुरुष ६,५७५ (५०.४३ प्रतिशत) गरी कुल जनसङ्ख्या १३,०३७ रहेको छ । गाउँपालिकाको औषत परिवार सङ्ख्या ६.३१, लैङ्गिक अनुपात ११३.६५ तथा जनघनत्व १२३.०२ प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ ।

तालिका नं. ३: कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	घरधुरी	जनसङ्ख्या			जनघनत्व
		महिला	पुरुष	जम्मा	
१	४२६	१२१४	१२१८	२४३२	३१४.२१
२	६६९	१४९३	१५६२	३०५५	२१३.३४
३	३८१	७६९	७८४	१५५३	२४८.४८
४	५८१	१४५६	१५१८	२९७४	३७०.८२
५	५३६	१५३०	१४९३	३०२३	३०६.०८
जम्मा	२,५९३	६,४६२	६,५७५	१३,०३७	३०६.५९

स्रोत: कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल, २०७७

मूल रूपमा मिश्रित जातजातिको बसोबास रहेको यस गाउँपालिकामा जातिगत हिसाबले यहाँ आदिवासी जनजाती ८४.०७ प्रतिशत, ब्राह्मण/क्षेत्री १५.०७ प्रतिशत र दलित ०.८६ प्रतिशत बसोबास रहेको छ । मातृभाषाको आधारमा तामाङ्ग भाषा बोल्नेको बाहुल्यता रहेको छ भने बाँकीले नेपाली भाषा बोल्ने गरेका छन् ।

२.१.४ भू-उपयोग

यस गाउँपालिकाको जम्मा भू-भागमा सबैभन्दा बढी क्षेत्र अर्थात् ३१.०५ प्रतिशत वन जङ्गल क्षेत्र रहेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको १६.४४ प्रतिशत जमिनमा खेती गरिएको छ भने बगर तथा बलौटे जमिन २.५६ प्रतिशत, जाडि तथा बुट्यानले करिब १.८९ प्रतिशत र पानीले ढाकेको भुमि ०.३८ प्रतिशत रहेको छ । कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको भू-उपयोग विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४: कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको भूउपयोग विवरण

क्र.सं.	जमिनको प्रकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
१	खेती योग्य जमिन	१३.७१	३१.०५
२	वन जङ्गल	२४.६४	५५.८
३	घाँसे मैदान	०.२९	०.६६
४	बस्ती	०.८३	१.८८
५	बालुवा, बलौटे जमिन	०.६	१.३६
६	झाडी	४.०१	९.०८
७	नदी नाला तथा खोला	०.०८	०.१८
जम्मा		४४.१६	१००.००

स्रोत: कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल, २०७७

२.१.५ साँस्कृतिक अवस्था

यस गाउँपालिकामा बासिन्दाहरूले मुख्य बौद्ध र हिन्दु धर्म मान्नेहरूको बाहुल्यता रहेको पाइन्छ । पहिलोमा बौद्ध धर्मावलम्बीहरूको जनसंख्या ६,९३१ (५३.१६५) र दोस्रोमा हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको जनसंख्या ५,५५२ (४२.५९५) रहेको छ । त्यसैगरी तेस्रोमा इसाई धर्मावलम्बीहरूको जनसंख्या ५३७ (४.१२५) रहेको छ भने केही संख्यामा किरात धर्मावलम्बी समेत रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका धेरैले बौद्ध धर्म मान्ने भएकोले सोही अनुसारका

चाडपर्वहरू ल्होसार, बुद्धजयन्ती, चण्डी पर्व मनाउने गर्दछन् भने अन्य चाडपर्वमा दशैं, तिहार, जनैपूर्णिमा, तीज, होली, क्रिसमस डे जस्ता चाडपर्वहरू मनाउने गर्दछन् ।

२.१.६ आर्थिक अवस्था

कुनै पनि स्थानको विकासमा त्यहाँको उमेरगत जनसंख्याले भूमिका खेल्दछ । गाउँपालिकामा १८ वर्ष देखि ५९ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्यालाई आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको रूपमा लिइएको छ । जसमा महिलाको संख्या ३,८३५ (५९.३५ प्रतिशत) र पुरुषको संख्या ३,९४७ (६०.०३ प्रतिशत), देखिन्छ । गाउँपालिकाको कुल जनसंख्याको ७,७८२ अर्थात् ५९.६९ प्रतिशत जनसंख्या आर्थिक रूपले सक्रिय छन् ।

गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या १३,०३७ मध्ये ३,३८९ अर्थात् २६ प्रतिशत जनसंख्याको मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन रहेको छ । यसैगरी अन्य मुख्य पेशाहरूमा ज्यालामजदुरी र नोकरी रहेको छ जसमा कूल जनसंख्याको करिव ९ प्रतिशत र ७ प्रतिशत रहेको छ ।

कूल २५९३ घरपरिवार मध्ये ७७.१७ प्रतिशत वा २००१ घरपरिवारको बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता रहेको छ । वडागत रूपमा हेर्दा वडा नं. २ सबैभन्दा बढी ४९६ घरपरिवारमा बैंक खाता रहेको छ भने वडा नं. १ मा सबैभन्दा कम २७४ घरपरिवारको बैंक खाता रहेको छ ।

यस गाउँपालिकामा हाल विभिन्न २५ वटा वित्तीय संस्थाहरू कार्यरत रहेका छन् । कमर्सियल बैंकमा सानिमा बैंक रहेको छ भने अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा सहकारी र केही संख्यामा लघुवित्त रहेका छन् । स्थानीय तहमा स्थापना भई कार्यसंचालन गर्दै आएका सहकारीहरूमा कूल ५८७७ (महिला-३६६८ पुरुष-२२०९) सदस्यहरू रहेका छन् भने स्थानीय सहकारीहरूमा बचत तथा ऋण, बहुउद्देश्यीय र कृषि सहकारीहरू रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकाका सबै घरपरिवारले वार्षिक रूपमा प्राप्त गर्ने कूल आमदानीको २६.८१ प्रतिशत नोकरीबाट, २४.५५ प्रतिशत ज्यालाबाट, १९.८५ प्रतिशत व्यापारबाट, १९.७९ बैदेशिक रोजगारबाट र ३.९४ प्रतिशत अन्नवाली, फलफूल, पशुपन्छी र तरकारीबाट प्राप्त हुने गरेको देखिन्छ ।

२.१.७ सामाजिक अवस्था

कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल, २०७७ अनुसार यस गाउँपालिकामा कूल १८ वटा शैक्षिक संस्थाहरू रहेको छ जस अन्तर्गत आधारभूत विद्यालयहरू ८ वटा, माध्यमिक विद्यालयहरू ७ वटा र उच्च माध्यमिक विद्यालयहरू ३ वटा रहेको छ । यसैगरी सामुदायिक बालविकास केन्द्रहरू ३२ वटा रहेको छ ।

तहगत रूपमा शैक्षिकस्तर हेर्दा साधारण लेखपढ गर्ने २०.८५ प्रतिशत, पूर्व प्राथमिक तह पुरा गर्ने २.५० प्रतिशत, आधारभूत तह पुरा गर्ने २७.६९ प्रतिशत, माध्यमिक तह पुरा गर्ने १९.९४ प्रतिशत, स्नातक तह पुरा गर्ने ३.७१ प्रतिशत रहेका छन् ।

कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल, २०७७ यस गाउँपालिकाका ११७ जना दीर्घरोगी र २४१ जनालाई सामान्य रोग लागेको देखिन्छ भने कोभिड १९ बाट एकजना प्रभावित भएको थियो । स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना बढेसँगै घर घरमा चर्पी बनाउने काम भएको छ । यस अन्तर्गत यस गाउँपालिकामा साधारण सहित सुविधायुक्त शौचालय निर्माण भएको पाईयो । सर्वेक्षणको क्रममा अझैपनि ३२ घरधुरीमा चर्पी नभएको अवस्था छ ।

२.१.८ भौतिक अवस्था

कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल, २०७७ गाउँपालिका भित्र कालो पत्रे, धुले सडक, ग्राभेल र कच्ची गरी कूल ३५४ किमी सडक रहेको छ । जस मध्ये पिच सडक ११.८५ किमी, १० किमी ग्राभेल, १३० किमी धुले कच्ची सडक, १७२ किमी घोरटो बाटो र मुख्य गोरेटो बाटो ३० किमी रहेको छ ।

यस पालिका क्षेत्रमा विभिन्न २२ वटा पुल तथा पुलेसाहरु रहेका छन् । जस मध्ये १६ वटा कल्भर्ट पुल, ५ वटा झोलुङ्गे पुल र एउटा काठे पुल रहेको छ । यी मध्ये अधिकतम पुलहरु राम्रो अवस्था रहेका छन् ।

यस पालिकामा रहेका अधिकांश घरधुरीहरुले विद्युतको सुविधा उपयोग गरेको पाईन्छ जसमा राष्ट्रिय प्रसारण लाईन, लघु विद्युत र सोलारको प्रयोग हुँदै आएको छ भने ८ घरधुरीले मटितेलको प्रयोग गरिरहेको छ ।

यस पालिकाका बासिन्दाहरुले विभिन्न आधुनिक सुविधाहरुको प्रयोग गरेको देखिन्छ । यस अन्तर्गत रेडियो, टेलिभिजन, फोन, फ्रिज, कम्प्युटर, ईन्टरनेटका साथै साधनहरुमा मोटरसाईकल जस्मा ६७७ र मोटरकार २० रहेका छन् । गाउँपालिका रहेका ९ घरधुरीहरुमा यी कुनै पनि आधुनिक सुविधामा पहुँच रहेको छैन ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

नवगठित गाउँपालिकाको पहिलो निर्वाचन सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु मार्फत गाउँपालिकाको कार्य सञ्चालन भईरहेको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ५ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरु सहित गाउँसभा र कार्यपालिका सदस्यहरुबाट जिम्मेवारी अनुसार कार्यसम्पादन भइरहेको छ ।

त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि गाउँपालिकाले तय गरेको गाउँ सभा, गाउँ कार्यपालिका, विषयगत समिति र शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना अधिकृत, लेखा अधिकृत, ईन्जिनियर, सब-ईन्जिनियर, सब ओभरसियर, कम्प्युटर तथा कार्यालय सहयोगी र वडा कार्यालयहरुमा वडा सचिव तथा सामाजिक परिचालक रहने व्यवस्था गरिएको देखिन्छ । विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक कर्मचारी कार्यरत रहेको कोन्ज्योसोम गाउँपालिकामा २५ जना कर्मचारीहरु कार्यरत रहेका छन् ।

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय वडा नं. १ चौधरेमा रहेको छ । गाउँपालिकामा अचल सम्पत्तिका रुपमा हालै निर्माण भएको कार्यालय भवन, मोटर साईकल र मेशिनहरु रहेका छन् । गाउँ कार्यपालिकाको प्रशासकीय भवन तयार भइ सञ्चालित भएकोले कार्यालय व्यवस्थापन प्रभावकारी रुपमा संचालन भएको छ । गाउँ कार्यपालिकाको प्रशासकीय भवन गाउँपालिका कार्यालयमा टेलिफोन तथा ईमेल ईन्टरनेटको सुविधा रहेको छ भने वडा कार्यालयहरुमा यी सुविधाहरु उपलब्ध छन् । वडा कार्यालयहरुमा आवश्यक फर्निचर तथा औजार उपकरणहरु (कम्प्युटर, प्रिन्टर) उपलब्ध रहेको छ ।

परिच्छेद तीन

स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा नेपालको संविधान २०७२ अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्वसम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि भएका कानूनी व्यवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यस खण्डमा गाउँपालिकाको आफ्नो क्षेत्राधिकार तर्फको राजश्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू शीर्षकगतरूपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ पालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तहहरूलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ । संघीय कानून (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकारका क्षेत्रहरू यसप्रकार छन् ।

तालिका नं. ५: स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसारको राजस्व अधिकार

राजश्वका शीर्षक	कानूनी प्रावधान
कर	- एकिकृत सम्पत्ति कर वा घर जग्गा कर - भूमि कर (मालपोत), सम्पत्ति कर नलगाएको अवस्थामा मात्र - घर जग्गा बहाल कर - ब्यवसाय कर: पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा - सवारी कर (टोँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा) - जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख, छालाको ब्यवसायिक उपयोग गरे बापत
शुल्क	- बहाल बिटौरी शुल्क: आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत - पार्किङ्ग शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।
सेवा शुल्क	- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, जिपफ्लायर, बज्जी जम्प, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा ब्यवसायमा - आफुले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा - खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला ब्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक वल्टि, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि - अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क - सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क
दस्तुर	- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर - एफ.एम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना,

	स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग • ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन र उपयोग • नक्सा पास दस्तुर (नक्शा पास नगरी निर्माण भएकालाई तेब्बर दस्तुर) • पंजिकरण ब्यवस्थापन दस्तुर • वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर- दफा १२ (२ ड) अनुसारको सिफारिश तथा प्रमाणित बापत जग्गा नाप जाँच तथा कित्ता काट दस्तुर
वस्तु तथा सेवा विक्री	• ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर
सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने	• वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने (केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ वाट संसोधित यो प्रावधानमा प्रभाव पर्ने गरी मिति २०७६।०६।०७ मा प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन, २०७६ मा भएको व्यवस्था अनुसार)
संघ तथा प्रदेश कानुनको आधारमा स्थानिय तहमा प्राप्त हुने	• प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी • खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी • सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी • पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी • प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी • खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी • सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी • पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी • खानेपानी महसुल • स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क • स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र वजार ब्यवस्थापन • जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति • स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण • इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण • स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता
स्थानीय तहमा संकलन भई बाँडफाँड हुने	• बिज्ञापन कर: स्थानीय तहले दर निर्धारण र संकलन गर्ने • मनोरञ्जन कर: स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर र संकलन विधि प्रदेशले निर्धारण गर्ने) • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर निर्धारण प्रदेशले गर्ने) • उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदा, संग्रालय सम्पदा प्रवेश शुल्कको दर निर्धारण र संकलन स्थानीय तहले गर्ने • ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, वालुवा, चुनढुङ्गा, अभ्रख, दहत्तर वहत्तरमा प्राकृतिक

	स्रोतको करको दर र प्रकृया प्रदेशले निर्धारण गर्ने र स्थानीय तहले संकलन गर्ने
प्रदेश तहबाट संकलन भई वाँडफाँड हुने	- सवारी साधन (माथि उल्लेखित बोहक) करको दर निर्धारण तथा संकलन प्रदेशले गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने - पदयात्रा तथा पर्यटन शुल्कको दर निर्धारण र संकलन प्रदेश गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने - पर्वतारोहण, राष्ट्रिय निकुन्ज, वन्यजन्तु आरक्षण तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रवेश शुल्क निर्धारण र संकलन नेपाल सरकारले गरे बमोजिम हुने

उल्लेखित राजस्व बाहेक स्थानीय तहले तलका सुबिधाहरु पनि प्राप्त गर्दछन ।

(क) अनुदान

- बित्तीय समानीकरण अनुदान: खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- सशर्त अनुदान: कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- सम्पूरक अनुदान: पूर्वाधार बिकास सम्बन्धि कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- बिशेष अनुदान: कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने

(ख) बैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएरमात्र बैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएरमात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त ब्यवस्थाहरुले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरुलाई ब्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले

कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने ब्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरु रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, बस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक ब्यवस्था)
- कर नलाग्ने: कुटनीतिक नियोग, कुटनितिज्ञ, बैदेशिक ऋण वा सहायतावाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको विक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा ब्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सक्ने

३.२ आय परिचालनको अवस्था

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार पालिकालाई प्राप्त राजश्व अधिकारका शीर्षकहरुको परिचालन कसरी भैरहेको छ भन्ने जान्नु उपयुक्त हुन्छ । गाउँपालिकाले उपरोक्त राजश्व शीर्षकहरु मध्ये हाल असुली गरिरहेको, संकलनका लागि आवश्यक नीतिगत निर्णय मात्र गरेको र सम्भावना भएका

त्यस्ता क्षेत्रहरुको यथार्थ अवस्थाको बारेमा सम्बन्धित शाखागत छलफलबाट प्राप्त गाउँपालिकाको आय परिचालनको अवस्थालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६ : गाउँपालिकाको आय परिचालनको अवस्था

क्र.सं	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/ नभएको
क.	कर राजश्व तर्फ			
१	सम्पत्तिमा आधारित कर - घर जग्गा तथा मालपोत वा भूमिकर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८	भएको
२	सम्पत्तिमा आधारित कर एकिकृत सम्पत्ति कर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८	भएको
३	सवारी कर (रिक्सा, अटोरिक्सा, ट्याक्सी)	भएको	भएको	भएको
४	सवारी दर्ता तथा वार्षिक सवारी कर	नभएको	नभएको	नभएको
५	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
६	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
७	विज्ञापन कर	भएको	भएको	भएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	भएका	भएको
९	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	भएको	भएको	भएको
१०	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	भएको	नभएको	नभएको
ख.	गैर कर राजश्व			भएको
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	नभएको	भएको	भएको
२	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	भएको	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	भएको
५	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
६	अस्पताल संचालन	भएको	नभएको	नभएको
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	भएको	भएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	भएको
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वनजीजम्प, जिप फ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	भ्यूटावर संचालन, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, पोखरी, उद्यान शुल्क (ठेक्का)	भएको	नभएको

११	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविधाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	भएको	भएको	भएको
१२	मूल्यांकन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	भएको	भएको	भएको
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१६	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

गाउँपालिकामा उल्लेखित करका शीर्षकतर्फ सम्पत्तिमा आधारित (मालपोत र सम्पत्ति) दुवै कर संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा वहाल करतर्फ आशिक मात्रामा असुली भएको देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा मनोरञ्जन कर सम्भावना न्यून रहेको छ । सवारी करको सम्भावना भएर दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिँदैन । व्यवसाय कर लिइएको छ तर अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ ।

त्यसैगरी गैरकर तर्फ वडाबाट गरिने सिफारिस दस्तुर, नक्सापास दस्तुर, सम्पत्ति मूल्यांकन सेवा शुल्क, पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क, फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, शुल्क लगाउने गरिएको छ । बहाल बिटौरीका मार्फत पनि शुल्क उठ्ने गरेको देखिँदैन ।

गाउँपालिकामा राजस्व संकलन हुने विभिन्न आय शीर्षकहरू मध्ये हाल केही शीर्षकहरूबाट मात्र संकलन भइरहेको छ तथापि राजस्व प्रशासन सुधार गरी अन्य शीर्षकहरूबाट समेत आय संकलन गर्ने प्रसस्त सम्भावना देखिन्छ ।

३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरू र सम्भावना विश्लेषण

गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम आन्तरिक स्रोत तर्फ संकलन गर्ने राजस्व मध्ये यस पालिकाले हाल उठाइरहेका विद्यमान तथा सम्भावित नयाँ आय क्षेत्रहरूको सम्भावनाको विश्लेषणात्मक अध्ययन यस शीर्षक अन्तर्गत गरिएको छ ।

३.३.१ कर राजस्व

क. भूमि कर (मालपोत)

हालको अवस्था: गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ ले सम्पत्ति कर लगाउने भनी तोकिएको जग्गाबाहेकका अन्य जग्गामा भूमिकर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । जग्गाको मूल्यांकन गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल, जग्गा भौगोलिक अवस्थिति, जग्गाको उपयोगको अवस्था, जग्गा रहेको स्थानमा पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई आधार मानिने व्यवस्था उक्त ऐनले गरेको छ । गाउँपालिकाले करदाताबाट सम्पत्ति कर र भूमी करको रकम बुझिलिई करदातालाई एकीकृत रुपमा एउटै विल-रसिद दिन सक्ने प्रावधान अनुरूप हाल उक्त करहरू एकैपटक एकीकृत

रुपमा संकलन गरिरहेकोले यस बापत संकलन हुने राजस्व सम्पत्ति करको मुल्यांकन कै आधारमा असुल उपर हुदै आएको हाललाई छुट्टै गणना गरिएको छैन ।

संभाव्यता: जग्गाको स्वामित्व, उपयोगिता र पहुँचका आधारमा ४ वटा समुहमा वर्गिकरण गरी सोही बमोजिम दर तोकिएको छ । जग्गाको स्तर हेरी प्रति रोपनी अव्वल रु १५ दोयमको रु १४ सीम रु १३ र चाहार रु १२ मालपोत भूमिकर तोकिएको छ । गाउँपालिकाको मुख्य आम्दानीको स्रोत मालपोत रहेको छ । विगतमा एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा यसको कार्यान्वयन गरिएको र पछि संघीय कानुन संसोधन भई ब्यवस्था फेरिँदा समेत यो प्रणाली कायमै रहेकाले मालपोत बापतको कर संकलनलाई छुट्टै गणना गर्न सकिने देखिन्छ । सोही अनुसार आ.व. २०७७/७८ मालपोत करबाट रु. ४७ लाख ९४ हजार ५२५ आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा रु.२० लाख ६६ हजार ०२६ असुल भएको देखिन्छ । यसरी हेर्दा मालपोत वापतको रकम बढदै गएको देखिन्छ । मालपोत तथा सम्पत्तिकर छुट्टै लेखाइकन तथा यसलाई सुधार गरी मालपोत बापतको थप राजस्व असुल गर्न सकिने बलियो सम्भावना रहेको छ ।

ख. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र विवरण अनुसार यहाँ कुल २५०० भन्दा बढी घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लिने व्यवस्था गरेको छ ।

गाउँपालिकाको प्रमुख स्रोतको रुपमा सम्पत्ति कर रहेको छ । आ.व. २०७७/७८ सम्पत्ति करबाट रु. १ लाख ९२ हजार ३५९ आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा रु. २२ हजार ३२९ असुल भएको देखिन्छ । सो कर वापतको आय बढ्दो क्रममा रहेको छ । पालिकाको मुख्य आयमा रहेको सम्पत्ती करको दायरामा कम आएको हुँदा त्यसलाई वृद्धी गर्न सक्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको छ ।

संभाव्यता: गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका घरधुरी मध्ये सम्पत्ति करका करदाताको रुपमा करिब २२०० अनुमानित करदाता हुन सक्ने अनुमान रहेको छ । अनुमानित करदाताको संख्या तथा सम्पत्ति करको न्यूनतम औसत अनुमानित दरका आधारमा गणना गर्दा सम्पत्ति करको सम्भावना प्रसस्त देखिन्छ । तर यसको लागि गाउँपालिकाले आवश्यक दर रेटको निर्धारण गरेको पाइएन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा पनि यसको बारेमा कुनै कुरा समावेश छैन । गाउँपालिकाको मुख्य आयमा रहेको सम्पत्ती करको दायरामा कम आएको हुँदा त्यसलाई वृद्धी गर्न सक्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको छ । तलको तालिकामा अनुमानित करदाता र अनुमानित करको दर राखी सम्भाव्य आम्दानीको गणना गरिएको छ ।

तालिका नं. ७: पालिकाको सम्पत्ति करको सम्भावनाको अवस्था

क्र.सं.	सम्पत्तिको औसत मूल्यांकन	अनुमानित करदाता संख्या	औसत करको दर	सम्भाव्य आम्दानी
१	५ लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	७५	५०	३७५०
२	१० लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	७७	७५	५७७५
३	१५ लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	९१	१३०	११८३०
४	२० लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	२२२	२००	४४४००
५	२१ लाख देखि ५० लाखसम्मको मूल्यांकनमा	३६४	५००	१८२०००
६	५१ लाख देखि १ करोड सम्मको मूल्यांकनमा	५७६	१५००	८६४०००
७	१ करोड १ लाख देखि २ करोड सम्मको मूल्यांकनमा	३३१	३४००	११२५४००

८	२ करोड १ लाख देखि ३ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	२८७	६६००	१८९,४२००
९	३ करोड १ लाख देखि ५ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	११२	१४०००	१५,६८०००
१०	५ करोड १ लाख देखि १० करोड सम्मको मुल्यांकनमा	४५	३५०००	१५,७५०००
११	१० करोड १ लाख देखि माथिको मुल्यांकनमा	२५	५५०००	१३,७५०००
जम्मा		२२०५		८,६४९,३५५
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०				४,३२४,६७७.५
दोस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५				५,६२२,०८०.७५
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५				७,३५९,९५९.७५

सुधारका पक्षहरू:

सम्पत्ति करको निर्धारण र कार्यान्वयनमा आइसकेको देखिदैन । जसको कारण पनि सम्भावित सबै करदाता करको दायरा भन्दा बाहिर छन । सम्पत्ति करका सम्बन्धमा पालिकाले सुधार गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नअनुसार रहेको देखिन्छ:

- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधान नभएकोले पालिकाको आर्थिक ऐनलाई परिमार्जन गरी सम्पत्ति करका दरहरु थप गर्ने तथा विद्यमान संघीय कानून बमोजिम हुने गरी अरु पनि थप गर्ने ।
- गाउँपालिकाका सबै सम्भावित करदाताको लगत संकलन गरी घर दर्ता सम्पन्न गर्ने ।
- सम्पत्ति मूल्यांकन दर र सम्पत्ति करको दर निर्धारण गरी यथार्थपरक बनाउने ।
- करको दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक तथा अन्य कार्यक्रमहरु मार्फत करको दायरामा ल्याउने ।
- सम्बन्धित करदाताको सम्पत्ति मूल्यांकन यथार्थपरक बनाउन घर र बाटोको डिजिटल नक्सांकन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने तथा यसलाई राजस्व संकलन गर्ने कर्मचारीको सहज पहुँचमा राख्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची २ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, सेड, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा घर जग्गा वहाल कर लगाईने र असूल गरिने उल्लेख गरेको छ । यसरी वहालमा दिएकोमा सम्बन्धित धनीबाट बहाल कर १० प्रतिशत लिने व्यवस्था गरेको छ । तर हालसम्म संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर संकलन गरिएको भन्ने जानकारी पालिकासँगको छलफलमा प्राप्त भएको हो । आ.व. २०७७-७८ मा रु ९३ हजार ४३६ असूल भएको थियो भने आ.व. २०७६-७७ मा यो रकम रु ५१ हजार ९५ रहेको थियो ।

सम्भाव्यता: घरजग्गा बहाल करलाई भाडाको दरको आधारमा संस्थागत, व्यवसायिक र आवसिय गरी तीन भागमा वर्गीकरण गरेको पाइन्छ । जुनसुकै प्रकार भए पनि सबैलाई १० प्रतिशत दर कायम गरि गरेको अवस्था

छ । यसै गरी गाउँपालिका भित्र कुनै व्यक्तिले वा सस्थाले जग्गा भाडामा दिए पनि त्यसमा पनि १० प्रतिशतका दरले बहाल कर लगाउने उल्लेख छ । गाउँपालिकाको घरधुरी मध्ये केही घर धनीहरूले आफ्ना घर बहालमा लगाउने गरेको देखिन्छ । उक्त संख्यामा रहेका घरहरूबाट घरबहाल स्वरूप आय गर्न सकिने सम्भावना रहेकोमा पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत घरहरूबाट मात्र बहाल कर संकलन हुने र क्रमसः दोश्रो र तेस्रो वर्षहरूमा ६५ र ८५ प्रतिशत बहाल कर संकलन हुने प्रक्षेपण गरिएको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८: पालिकामा घरबहाल करको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	बहालमा बस्ने संख्या	मासिक भाडा रकम	वार्षिक भाडा रकम	जम्मा भाडा असुली	घर बहाल कर
			(ख)	(ग)	(घ)	
		(क)	अनुमानित	ख X १२	क X ग	घ को १० प्रतिशत
१	संस्थागत	५०	१२,०००	१४४,०००	७,२००,०००	७२०,०००
२	व्यवसायिक	१००	१५,०००	१८०,०००	१८,०००,०००	१,८००,०००
३	आवासिय	३००	२,०००	२४,०००	७,२००,०००	३६०,०००
जम्मा		४५०			२५२०००००	२,८८०,०००
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०						१,४४०,०००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५						१,८३२,०००
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५						२,४४८,०००

घ. वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर (व्यवसाय कर)

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन मार्फत् कारोबारको प्रकृति, व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय दर्ता तथा कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा व्यवसायको अधिकृत पूँजीका आधारमा वर्गीकरण गरिएको छ र सोही आधारमा व्यवसायको दर्ता शुल्क तोकिएको छ । गाउँपालिकाले व्यवसाय कर बापत आ.व. २०७६/७७ मा रु ५८ हजार ८५१ असुल भएको थियो । त्यसैगरी, आ.व. २०७७/७८ मा रु.५६ हजार २८७ असुल भएको देखिन्छ ।

संभावना: गाउँपालिकाको हालसम्मको तथ्यांक अनुसार सबै वडाहरूमा विभिन्न प्रकारका साना ठुला व्यावसायहरू संचालन भएका छन् । सबै व्यवसाय पालिकामा दर्ता भई करको दायरमा आएका छैनन् । ती व्यवसायहरूलाई करको दायरामा समावेस गर्न सके आगामी आ.व.करको दायरामा आउने साना ठुला व्यावसायबाट करिब रु. ८ लाख २५ हजार व्यवसाय कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिएको छ । तर आगामी आ.व.मा नै सबै व्यवसायलाई करको दायरमा ल्याउन नसकिने कुरा लाई मध्यनजर गर्दै ६५ प्रतिशत व्यवसायबाट करिब रु. ५ लाख ३६ हजार सम्म व्यावसाय कर प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यस पछिका वर्षहरूमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जानेछ ।

तालिका नं. ९: व्यवसाय करको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	औसत करको दर	संभावित आय
१	विभिन्न व्यवसाय (फरक फरक लगानी पूँजी भएको व्यवसाय)	५५०	१,५००	८२५,०००
	जम्मा	५५०		८२५,०००
	पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५			५३६,२५०
	दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ७५			६१८,७५०
	तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५			७०१,२५०

त्यसै गरी व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण बापत पनि आय गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । व्यवसायीहरूलाई करको दरमा ल्याउने र पुराना व्यवसायलाई नविकरण गर्दा तोकिएको दर अनुसार पनि राम्रो रकम गाउँपालिकामा प्राप्त हुने देखिन्छ । ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्कको दर तय गरी करको प्रक्रियामा ल्याउने सके राजश्वमा वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना छ ।

ड. विज्ञापन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसूचि (५) बमोजिम प्रति वर्ग फिटका आधारमा विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर संकलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत गाउँपालिका संचित कोषमा राजश्व बाँडफाँड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । गाउँपालिकाले विज्ञापन शीर्षकबाट विज्ञापनदाताहरूसँग सम्झौता गरी हालसम्म आमदानी गरेको देखिदैन ।

सम्भावना: यस गाउँपालिका अन्तर्गत बजार क्षेत्र, वसपार्क क्षेत्र, राजमार्गका सडक र पर्यटकीय क्षेत्र आसपास साना ठूला होर्डिङ बोर्डहरू राखे बापत एकमुष्ट ठेक्का मार्फत बार्षिक करिब १३ लाख ७५ हजारको हाराहारीमा राजस्व असुली हुने देखिन्छ ।

तालिका नं. १०: विज्ञापन बापतको सम्भावित आमदानी

क्र.सं.	होर्डिङबोर्डको विवरण	स्थान	संख्या*बर्गफिट	प्रस्तावित करको दर (रु.)	संभावित असुली
१	होर्डिङ बोर्ड, ग्लो बोर्ड, धातुको फ्रेम (वार्षिक) प्रति वर्ग फिट	बजार क्षेत्र	२००००	५०	१,०००,०००
	होर्डिङ बोर्ड, ग्लो बोर्ड, धातुको फ्रेम (वार्षिक) प्रति वर्ग फिट	बजार बाहेकको क्षेत्र	१५०००	२५	३७५,०००
	जम्मा				१,३७५,०००

सुधारका पक्षहरू:

- पालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यमान विज्ञापन सामग्रीसम्बन्धी लगत संकलन गर्ने ।
- विज्ञापन कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- कार्यविधि तर्जुमा गर्दा विज्ञापन सामग्रीको आकारका अतिरिक्त विज्ञापनका विषयवस्तुलाई पनि वर्गीकृत गर्ने ।
- विज्ञापन करको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाई सबै विज्ञापन करको दायरामा आउने विषय सुनिश्चित गर्ने ।
- सार्वजनिक जग्गा बाहेक निजी घर र जग्गामा राखिएका विज्ञापन सामग्रीमा समेत कर लगाउने गरी कानूनी व्यवस्था गर्ने ।

च. जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्था: यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गरेको छैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा पालिका क्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस, मरेका जन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत कर लगाइने र असुलउपर गरिने समेत उल्लेख गरेको छैन । त्यसैगरी जीवजन्तु कर (प्रचलित कानून बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छाला, वा यस्तै प्रकृतिको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग कर) समेतको व्यवस्था गरिएको छ साथै कवाडी मालको कारोबारमा पनि दररेट निर्धारण गरिएका छैन ।

सम्भावना: यस पालिकाका लोक मार्ग तथा सहायक राजमार्गको बजार तथा अन्य बजार विस्तारै फैलिएको हुनाले कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जडिबुटी तथा वन पैदावारको संकलन तथा बिक्रीसम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि आसपासको ग्रामीण क्षेत्रमा यसको उत्पादन र बिक्रीको सम्भाव्यता देखिन्छ । त्यसैगरी जीवजन्तुको हाड, छाला, प्वाख आदिको अभिलेख विना कारोबार भइरहेको सुनिन्छ । यस गाउँपालिकामा उल्लेखित शीर्षक अन्तर्गत कवाडी तर्फ ५ लाखसम्म र जडिबुटी र जीवजन्तु तर्फ १ लाख गरी करिब ६ लाख हाराहारीमा आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । त्यसै गरी बाँस तथा अन्य वन पैदावारबाट पनि २ लाख भन्दा बढी आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- यससँग सम्बन्धित व्यवसायीहरूको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोबारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर संकलन गर्ने
- जडीबुटीको र जीवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाउने ।
- सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी छिमेकी पालिकाहरूको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने ।
- कर संकलन शुरुवात गर्ने ।

छ. सवारी साधन कर

हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (ईरिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्सा) हरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक वार्षिक सवारी कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार भएकाले सो को मात्र सम्भावनाको अध्ययन गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा राजस्व संकलन गर्न सकिने त्यस किसिमका सवारी साधनहरू न्यून संख्यामा रहेको र यसको लगत तथा नियमन नभएकाले राजस्व संकलन भई रहेको देखिदैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची ४ मा सवारी कर प्रदेश कानूनले तोके अनुसारको दररेट निर्धारण गरिए पनि यस शीर्षकमा हालसम्म खासै आम्दानी गरेको देखिदैन । आगामी आ.व.बाट पालिका क्षेत्र भित्र संचलन हुने अटो रिक्सा, ईरिक्सा ठेला तथा घुम्ती पसलहरूलाई करको दायरामा ल्याई कर राजस्व संकलन गर्न सकिन्छ । त्यसै गरी पार्किङ शुल्कलाई आयमा राखिएता पनि त्यस बापत कुनै रकम प्राप्त भएको छैन । पालिकाले वार्षिक सवारी कर तथा पूर्वाधार सेवा शुल्क तोके पनि कार्यान्वयन भएको पाइदैन तसर्थ त्यसलाई कार्यान्वयन गरेका त्यस किसिमका सवारी साधनबाट आम्दानीको सम्भाव्यता आँकलन गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

गाउँपालिकाले साना सवारी कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- विद्युतीय रिक्सा सम्बन्धी तथ्यांक संकलन गरी पालिकामा दर्ता गराउने ।
- सवारी साधनको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, रुट परमिट लगायतका कार्यका लागि आवश्यक कार्यविधि कानून निर्माण, जनशक्ति व्यवस्थापन र अन्य सम्बद्ध निकायहरूसँग समन्वयको व्यवस्था मिलाउने ।
- करको दर र सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी छिमेकी पालिकाहरूको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने ।
- इन्जिनको क्षमता, निर्माण वर्ष आदिको आधारमा मापदण्ड तयार गरी सोको आधारमा करको दर निर्धारण गर्ने ।
- ठाउँ ठाउँमा पार्किङ स्थल निर्माण गरी सो बापतको शुल्क कार्यान्वयन गर्ने ।

३.३.१ गैह्र कर राजस्व

गाउँपालिकाले पालिकावासी तथा सेवाग्राहीहरूलाई विभिन्न सेवा प्रदान गरेबापत तोकिएको दरमा सेवा शुल्क संकलन गर्ने सक्ने प्रावधान अनुरूप गाउँसभाले विभिन्न सेवाहरूको शुल्कको दर निर्धारण गरी सेवा शुल्कहरू संकलन गरिरहेको छ । यसै सन्दर्भमा अगामी आ.व.हरूमा गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व अनुमान गरिएको छ ।

क. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर

हालको अवस्था: हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग जस्ता व्यवसायिक संघ संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण गरि सो को दस्तुर संकलन गर्नसक्ने छ । स्थानीय तहहरूको गठन संगै गाउँपालिकालाई यो अधिकार प्राप्त भएको हो । उल्लेखित संघसंस्थाहरू एकपटक गाउँपालिकामा दर्ता भईसकेपछि अन्यत्र पुनः दर्ता हुनु पर्दैन । व्यवसाय तथा संघसंस्थाहरू दर्ता भई सकेपछि वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नुका साथै वार्षिक कर पनि तिर्नुपर्ने हुन्छ । गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन अनुसूची ३ मा व्यवसायको पूँजीको आधारमा दर्ता तथा नवीकरणको दर निर्धारण

गरेको छ त्यसै गरी घ वर्गको निर्माण व्यवसायी दर्ता तथा नवीकरण शुल्क क्रमश रु १,००० तोकेको छ यदि समयमा नवीकरण नगरेमा विलम्ब शुल्क समेत निर्धारण गरिएको छ र आ. ब सकिएको ६ महिना पछि नवीकरण गरिने छैन भन्ने उल्लेख गरेको छ ।

सम्भावना: आउने आ.व.मा करिब ५५० वटा व्यवसायहरू दर्ता/नवीकरण हुने र सो बापत गाउँपालिकालाई करिब १३ लाख ५० हजारको हाराहारीमा राजस्व प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यसपछिका आ.व.हरूमा न्यून संख्यामा संघसंस्थाहरू दर्ता हुदै जाने तथा अघिल्ला आ.व.हरूमा दर्ता भएकाहरू नवीकरण हुदै जानेछन् । उल्लेखित सम्भावित रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापतको आय सम्बन्धित व्यवसायिक संघ संस्था दर्ता गर्दाको आर्थिक वर्षमा दर्ता दस्तुर रकम मात्र संकलन हुने र त्यसपछिका आ.व.मा नवीकरण गर्दा नवीकरण दस्तुर प्राप्त हुने गर्दछ ।

तालिका नं. ११: व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	करको दर	नवीकरण दस्तुर	संभावित आय
१	१ लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	२५०	१०००	५००	२५०,०००
२	१ लाख एक देखि ३ लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	२००	३०००	१०००	६००,०००
३	३ लाख एक देखि ५ लाख सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	१००	५०००	१२००	५००,०००
जम्मा		५५०			१,३५०,०००
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०					६७५,०००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५					८७७,५००
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५					१,१४७,५००

सुधारका पक्षहरू:

- व्यवसायको प्रकृति अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- ५ लाख भन्दा बढी पूँजी भएका व्यवसायको रजिष्ट्रेशनको दर निर्धारण नभएकोले त्यो भन्दा बढी पूँजी भएका व्यवसायको तहगत दर निर्धारण गर्ने र असूल उपर गर्ने ।
- निर्माण व्यवसायी लगाएतका गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका व्यवसायीहरूलाई व्यवसाय रजिष्ट्रेशन गर्न उत्प्रेरित हुने कार्य सञ्चालन गर्ने ।
- दर्ता भएका व्यवसायहरूको सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
- ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क तथा त्यस्ता उद्योगहरूको रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर तय गरी दर्ता प्रक्रियामा ल्याउने ।
- जग्गाको एकिकरण तथा कित्ताकाट गरी गरिने व्यवसायलाई दर्ता प्रक्रियामा ल्याउनु पर्ने ।

ख. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था: गाउँपालिका आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत बहाल विटौरी शुल्क संकलन गर्न सक्ने कानूनी प्रावधान रहेको छ । सार्वजनिक जग्गा, बाटोको छेउछाउका सार्वजनिक स्थलमा रहेका टहरा, पसलहरू बाट प्रभावकारी रूपमा बिटौरी कर संकलन गर्न सकेको खण्डमा राजस्व असुलीको संभावना देखिन्छ । गाउँपालिकाले बहाल बिटौरी बापत कुनै

पनि रकम संकलन गरेको छैन । सो सम्बन्धमा पालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूचि ७ बमोजिम बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरेको छ । तर सोको कार्यान्वयन नहुदा उठन पर्ने रकम नउठेको देखिन्छ ।

संभावना: बहाल विटौरी शुल्कका लागि यस गाउँपालिकाको लोकमार्ग तथा सहायक राजमार्ग आसपास रहेका सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका होटेल, रेष्टुरेन्टहरूसँग बहाल विटौरी असुल गर्न सकिन्छ । यसप्रकार सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा, पसलहरु एवं हाटबजारमा रहेका पसलहरु तथा बोका खसी तथा गाइ भैसी बापत गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको शुल्क उठाउदा पनि उल्लेख्य आय प्राप्त हुने देखिन्छ ।

प्रभावकारी रुपमा नीतिगत व्यवस्थाका साथ यो कर लागु गर्न सकेमा गाउँपालिकालाई त्यस किसिमका जग्गा, संरचनाबाट करिब २ लाखसम्म वार्षिक आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- सार्वजनिक, पर्ती र ऐलानी जग्गा तथा त्यस्ता जग्गामा बनेका घर, टहरा तथा अन्य संरचनासम्बन्धी विस्तृत तथ्यांक संकलनलाई अन्तिम रुप दिई बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने ।
- जमिनको उपयोग अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापारसम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक तथा विवरण संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा पसलहरुको वर्गीकरण गरी हाट बजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा ठेक्का अंक कायम गर्ने ।
- गाउँपालिकाले हाल उठाइ आएको अव्यवस्थित बसोबास व्यवस्थापन शुल्क आर्थिक ऐनमा परिमार्जन गरी बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने ।

ग. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गर्दै आएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची ९ मा विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर वापत आ.व. ०७६।७७ मा ७ लाख ४२ हजार ६४६ रुपैयाँ संकलन भएको छ । आ.व. ०७७।७८ मा ८ लाख ३७ हजार २६० रुपैयाँ संकलन भएको छ ।

सम्भावना: यस अन्तर्गत गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस, वैदेशिक कामकाजको लागि सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरु गरेवापत लिईने दस्तुर पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्येको एक हो । गाउँपालिकाले आर्थिक विधेयकको अनुसूचि ९ बमोजिमको सिफारिस दस्तुरको दररेट निर्धारण गर्नुका साथै विभिन्न थप शीर्षकहरुमा रकम समेत संकलन गर्न सकिन्छ । जस बापत गाउँपालिकालाई करिब २१ लाख ६० हजारको हाराहारीमा राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. १२: सिफारिस दस्तुरको विवरण

दस्तुर	औसत दैनिक	औसत वार्षिक निवेदन (वार्षिक २४० दिन)	औसत दर	सम्भाव्य राजस्व
विभिन्न सिफारिस दस्तुर	१८	४,३२०	५००	२,१६०,०००
जम्मा	१८			२,१६०,०००

सुधारका पक्षहरू:

- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नुपूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।
- वडावाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने ।
- सबै वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आधारित बिलिङ प्रणालीलाई अनिवार्य बनाउने ।

घ. नक्शा पास दस्तुर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा नक्सापास दस्तुरको दर तोकिएको छ तर नक्सापासको प्रचलन व्यापक रूपले अघि वढेको देखिंदैन । छलफलको क्रममा नक्सापास प्रक्रिया शुरु गरिएको र निर्माण भइसकेका घरहरूको समेत नियमन गर्ने तयारी भएको उल्लेख गरिएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची ९ मा घर नक्सा पास दस्तुर कच्ची घर र पक्की घर गरी वर्गीकरण गरिएको छ । जसअनुसार कच्ची घरका लागि नक्सापास दस्तुर प्रति वर्ग फिट रु. २ देखि र पक्की घरका लागि प्रति वर्ग फिट रु. ५ तोकिएको छ । यस शीर्षकबाट २०७६।७७ मा रु. १ लाख २१ हजार १७५ रुपैयाँ संकलन भएको छ भने आ.व. ०७७।७८ मा १ लाख ७१ हजार २४४ रुपैयाँ संकलन भएको छ । पालिका क्षेत्रमा नक्सापास अनुमति नलिइकन बनेका घरहरूको संख्या उल्लेख्य रहेका तर कडाइका साथ अभिलेखीकरण दस्तुर संकलन हुन नसकेको देखिन्छ ।

सम्भावना: नक्सापास गाउँपालिकाको नियमित र एक उल्लेख्य आम्दानीको स्रोत हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने नयाँ घरहरूको नक्सा पास र पुराना घरहरूको दर्ता (अभिलेखिकरण) को अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नक्सापास तथा पुरानो घर अभिलेखीकरण दस्तुर बापत प्राप्त हुने आय निम्नअनुसार कुल रु. २६ लाख ७५ हजार आँकलन गरिएको छ ।

तालिका नं. १३: नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	विवरण	संख्या	औसत दर (प्रति नक्सा प्रति वर्ग फिट)	प्रति घर क्षेत्रफल (प्रति वर्ग फिट)	सम्भाव्य आय (रु.)
१	घर नक्सा पास (औसत १२०० वर्ग फिट)	५००	४	१२००	२,४००,०००
२	पुरानो घर अभिलेखिकरण प्रमाण पत्र (एकमुष्ट)	११००	०.५	५००	२७५,०००
जम्मा		१६००			२,६७५,०००

सुधारका पक्षहरू:

- सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरू सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने ।
- आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका घरहरूलाई नक्सापास दस्तुरको दरमा विविधता कायम गरी सकेसम्म सानो संरचना निर्माण गर्ने सिमान्त करदातालाई सहूलियत प्रदान गर्ने ।
- नक्सा पास र घर बहाल कर तथा व्यवसाय करलाई सूचना प्रविधिको उपयोग गरी एक आपसमा आवद्ध गर्ने तथा कर प्रशासन र नक्सापास प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने ।
- पुराना घरलाई अभिलेखीकरण गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।
- जग्गा जमिनको व्यवसाय गर्ने प्रयोजनका लागि हुने जग्गाको नक्सापासका लागि दरको निर्धारण गर्ने र विना स्वीकृती काम गर्न बन्देज गर्ने ।

ड. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था: यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरु, विभिन्न वडामा सार्वजनिक जग्गामा रहेका घर तथा संरचना तथा सरकारी सामग्रीहरुको बहालमा दिएर गाउँपालिकाले आय प्राप्त खासै गर्न सकेको देखिदैन ।

सम्भावना: गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरुका बहाल परिचालन सम्बन्धमा प्रायाप्त तथ्यांकहरु नभएता पनि आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आय प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. १४: सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट आय

क्र.सं.	बहालका क्षेत्र	एकाइ	सम्मान्य वार्षिक असुली
१	न्यवसायिक सटर तथा संरचना भाडा, विभिन्न वडामा सार्वजनिक जग्गामा रहेका घर तथा संरचना, हाट बजारका पसल, जेसिवी तथा ग्रेडर भाडा समेत	एकमुष्ट	९००,०००
जम्मा			९००,०००

सुधारका पक्षहरु:

- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरुको विवरण एकीन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरु पालना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।
- बहाल बापत प्राप्त रकमको केही भाग सो को स्तरोन्नतीमा लगाउने । जसको कारण करको दरमा वृद्धि गरी राजश्व आय बढाउन सकिन्छ ।
- बहाल रकम सिधै बैकमा जम्मा गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानको पहिचान गरी आवश्यक निर्माण कार्य गर्ने ।

च. मनोरञ्जन कर

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र संचालित पार्क, भ्यूटावर, संग्रहालय, वाल उद्यान, झरना तथा अन्य मनोरंजन स्थलहरुका लगत तयार गरी आवश्यक नीतिगत निर्णय गरी आय आर्जन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ । यस किसिमको करको सम्भाव्यता हाललाई गणना गरिएको छैन । पालिकाले आफ्नो आर्थिक विधेयकमा अनुसूचि ६ मा मनोरञ्जन सम्बन्धी करको दर निर्धारण प्रदेश कानूनले तोके बमोजिम गरे पनि त्यो प्रस्ट पार्ने तथा कार्यान्वयन गर्ने तर्फ लाग्नुपर्ने हुन्छ ।

छ. अन्य विविध आय

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका फारमहरु बिक्रीबाट प्राप्त आयलाई बिक्री अन्तर्गत राखेको छ भने अन्य विविध आयमा दण्ड जरिवाना, पेशकी फिर्ता, तथा अन्य विविध आयहरु रहेका छन् । यस शीर्षक अन्तर्गत गाउँपालिकाले करिब १५ लाखसम्म संकलन गर्ने सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेद अन्तर्गत कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित आय संकलनको वर्तमान संस्थागत क्षमता र संकलनको अवस्थाका बारेमा विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरू

यस गाउँपालिकाले राजश्व परिचालन तथा व्यवस्थापनका लागि छुट्टै नीति तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ । राजश्व परिचालनका लागि यस पालिकाले निम्न बमोजिमका कार्यहरू अगाडि बढाएको देखिन्छ ।

१. गाउँपालिकाको लेखा प्रणालीलाई चुस्त, दुरुस्त, मितव्ययी तथा पारदर्शी बनाउनका लागि एकीकृत सफ्टवेयरबाट लेखा प्रणाली सञ्चालन गरिनेछ ।
२. तोकिए बमोजिमको कर नियमित र सहज एवं प्रभावकारी रूपमा बुझाउने करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
३. आफ्नो क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाको एकिकृतता तयार गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ ।
४. गाउँपालिकाको आर्थिक क्षमता बढाउनका लागि आफ्नो क्षेत्रमा लागू गर्न सकिने खालका करका दायराहरूको पहिचान गरी करका दर भन्दा दायरा बढाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
५. नेपालको संविधान र स्थानीय तह सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम गाउँपालिकामा दर्ता हुने भनी तोकिएका उद्योग व्यवसायलाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाई त्यसको अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाइनेछ ।
६. आन्तरिक आयमा बढोत्तरी गर्न कर संकलन टोली गठन गरि क्रियाशिल गराइनेछ । गाउँपालिकाको राजस्व वृद्धिका लागि उद्योग, कलकारखाना खोल्न सहजीकरण गर्ने, प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
७. गाउँपालिकामा स्थापित बैंक शाखा मार्फत आर्थिक कारोबारलाई प्रभावकारी एवं पारदर्शी बनाइनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)

गाउँपालिकाको संगठन स्वरूप हेर्दा राजस्व असुलीका लागि राजस्व उपशाखा स्थापना गरी गाउँपालिकाले आफ्ना दैनिक प्रशासनिक कामहरू अघि बढाई रहेको देखिन्छ । अन्य शाखाहरूमा जस्तै राजस्व शाखाको कार्य संचालनका निमित्त छुट्टै पर्याप्त स्थानको अभाव रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले राजश्व असुली कार्यमा कम्प्युटरीकृत प्रणाली (कम्प्युटर, प्रिन्टर, विलिङ सफ्टवेयर सहितका) प्रयोगले सेवामा सहजता प्रदान गर्दछ । निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर, मालपोत भूमिकर लगायतका शीर्षकमा असुल हुने राजश्व वडा कार्यालयबाटै संकलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ । दर्ता अनुमति नवीकरण दस्तुर, नक्सापास लगायतका सेवा भने गाउँ कार्यपालिका कार्यालयबाटै हुने गरेको छ ।

४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

गाउँपालिकाको धेरैजसो आम्दानीका शीर्षकहरूमा वडा कार्यालयहरूबाट राजस्व संकलन गर्ने गरिएको छ । राजस्व शाखाको कामकाज सहजिकरण र सेवा प्रवाहका लागि कर्मचारीहरू कार्यरत रहेका छन् । राजस्व असुलीका लागि प्रयाप्त मात्रामा भौतिक संरचना, एकीकृत कम्प्युटर प्रणाली र प्रयाप्त कर्मचारीहरू उपलब्ध हुन नसकेको देखिन्छ ।

४.२.२ राजश्व परामर्श समिति

गाउँकार्यपालिकामा उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राजश्व परामर्श समिति गठन गरिएको छ । समितिका सदस्यहरूमा कार्यपालिका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखाको प्रमुख, स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ, घरेलु महासंघका प्रतिनिधिहरू समावेश गरिएको छ र आवश्यकता अनुसार बैठकहरू बसी निर्णय गर्ने गरिएको छ ।

तालिका नं. १५: राजस्व परामर्श समिति विवरण

क्र.सं.	नाम	समिति (जिम्मेवारी)
१	श्री राजन प्रसाद घिमिरे	गाउँपालिका उप-प्रमुख, संयोजक
२	श्री टेक बहादुर बुढथापा	पदेन सदस्य
३	श्री रोहन घलान लामा	सदस्य
४	श्री फुलमाया ल्यावा	सदस्य
५	श्री तप्तराज उपाध्याय	सदस्य सचिव
६		

४.२.३ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

गाउँपालिकाले राजश्व प्रशासनसंग सम्बन्धित देहाय बमोजिमको सवालहरूमा प्रयाप्त सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा राजश्व शाखा गठन भइसकेको छ । अनलाईन मार्फत राजश्वसम्बन्धी संकलन र अभिलेख राख्ने कार्य भई रहेको छ । पर्याप्त स्थान सहितको कोठाको व्यवस्थापन गरी आवश्यक दक्ष कर्मचारी र भौतिक सुविधा सहित कार्यक्षमको व्यवस्था गरी सुदृढ गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका धार्मिक तथा ऐतिहासिक पूर्वाधारहरूको अभिलेखांकन, संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकास गरी पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकसित गर्दै कर एवम् राजश्वको श्रोतमा रूपान्तरण गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ । गाउँपालिका अन्तर्गतका ऐलानी पर्ती जग्गाहरूको पहिचान गरी गाउँपालिकाको अधिनमा रहने प्रवन्ध मिलाइ ती जग्गाहरूलाई विभिन्न ढङ्गले उपयोग गरी आयआर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
- गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेका धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल, पार्क तथा पिकनिक स्थलहरूलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गर्नका लागि पर्यटन बोर्डसंग समन्वय गरी पर्यटकीय गुरुयोजना तयार पार्ने र यस कार्यलाई गरेको दायरामा ल्याउने ।
- बजार व्यवसायीहरूसँग सहकार्य गरी व्यवसाय दर्ता गर्ने प्रकृया थालनी गर्ने र अन्य सरोकारवालाहरूसँग छलफल एवं सहकार्य गरी व्यवसाय कर सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- सबै वडाहरूमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम प्रभावकारी ढङ्गले संचालन गरी कर चुहावटलाई न्यूनीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- करको सम्भावना भएका शीर्षकमा करको दर निर्धारण नभएको र भविष्यमा असुल हुन सक्ने क्षेत्रमा दर निर्धारण भएको देखिएकोले करको दायरा तथा दरमा समय सापेक्ष हेरफेर गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

७. राजश्व तथा कर दस्तुर असुल गर्नका लागि वडाहरूमा घुम्ती सेवा चौमासिक/वार्षिक रुपमा संचालन गर्नुपर्नेछ ।
८. राजश्व शाखाको प्रशासनिक क्षमता वृद्धि गरि प्रभावकारी ढंगले क्रियाशिल गराउन श्रोत अनुमान समिति र राजश्व परामर्श समितीको भुमिका अझ बढी र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।
९. करदातालाई सम्मान तथा कर तिर्न सहज हुने किसिमको वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
१०. कर प्रशासन करदातामैत्री भए नभएको अध्ययन गरी रहने र सो सम्बन्धमा आएका गुनासाहरूको तुरुन्तै समाधान गर्ने खालको संयन्त्र वा संरचना तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू

उपरोक्त ब्यवस्थालाई मध्यनजर गर्दा गाउँपालिकाको हालको राजश्व परिचालनका सम्बन्धमा निम्न सवालहरू विद्यमान रहेको देखिन्छ ।

१. राजश्व प्रशासनसम्बन्धी सबै आवश्यक ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरू तयार नहुनु ।
२. राजश्व प्रशासनका लागि सिप एवं क्षमताले प्रयुक्त कर्मचारी कमी हुनु ।
३. राजश्वसम्बन्धी अभिलेख समेटिएको वस्तुगत विवरण नहुनु ।
४. नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तारमा विशेष पहल नगर्नु ।
५. राजस्व असुलीमा राजनैतिक प्रतिवद्धता नदेखिनु ।
६. जनता वा करदाताहरूलाई सो सम्बन्धी जनचेतना तथा जानकारी प्रदान गर्ने खालका कार्यक्रम एवं अभियान सञ्चालन नगरिनु ।

४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले पालिकालाई उपलब्ध गराएको वित्तीय अधिकार अनुकूल राजश्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि करको दरमा हेरफेर गरी तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनका लागि तत्काल सम्बोधन गर्नुपर्ने संस्थागत सवालहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधान तथा संघीय कानूनले प्रदान गरेका राजश्व अधिकारसम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्थित कार्यान्वयन र राजश्व परिचालनका लागि करको दायरा तथा दरमा परिमार्जन गरी विनियोजन ऐन, आर्थिक ऐन, नियमावली तथा विभिन्न कार्यविधिहरू समयमै अद्यावधिक गरी गाउँसभाबाट पारित गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण

उपयुक्त मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरीकृत राजश्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजश्व परिचालनका लागि सुदृढ तथा छुट्टै राजश्व शाखाको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वडा कार्यालयलाई केही शीर्षकहरूमा राजश्व असुलीको जिम्मेवारी दिइएकोले वडाका कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम दिई दक्ष बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण

गाउँपालिकाले तयार पारेको करको दायरा र दर रेटले सबै क्षेत्रलाई समेट्न नसकेकोले गाउँपालिकाले संकलन गर्न सक्ने विभिन्न कर तथा गैह्र करका दायरा तथा दरहरूको विवरण अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । आगामी दिनहरूमा नयाँ स्रोतहरूको पहिचान तथा विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तार गर्दै राजश्व परिचालन चुस्त दुरुस्त पार्नु पर्दछ ।

४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम

आफ्नो आन्तरिक आय वृद्धिका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी विभिन्न किसिमका युवा अभिमुखीकरण, सीपमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गरी पालिकामा ठुलो संख्यामा रहेका महिला तथा युवा जनसंख्यालाई उद्यमी वा अन्तर उद्यमीको रूपमा रुपान्तरण गरी पालिकावासीहरूको कर तिर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि विद्यमान सम्पत्तिको परिचालन गरी व्यवसायीक सेवामूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू पनि सञ्चालन गर्न नीजि क्षेत्रसँग समन्वय गर्न आवश्यक देखिन्छ । घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिसँग समन्वय गरी लघु साना एवम मझौला उद्यमीहरूको सृजना गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालित व्यापार, पर्यटन, कृषि र व्यवसाय लगायतका थप आयमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता

प्रभावकारी राजश्व प्रशासनका लागि गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय, पारदर्शी र नागरिकप्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । जुन शीर्षकबाट आयआर्जन भएको हो सोही शीर्षकमा नै बढी खर्च गर्दा पालिकावासीहरूमा राम्रो सन्देश जान सक्दछ । संकलित राजश्व तथा खर्चको सार्वजनिक गर्नु पारदर्शिता अभिवृद्धिका लागि राम्रो प्रयास हुन सक्दछ । बैक मार्फत राजश्व संकलन गर्ने परीपाटी बसालेमा थप पारदर्शिता हुनेछ ।

४.४.६ परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन

परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलनको लागि कानूनी ब्यवस्था गर्नु, त्यस बमोजिमको दररेट निर्धारण गर्नु, संकलनको लागि संस्थागत संयन्त्रको स्थापना गर्नु, बाँडफाँड हुने राजश्व शीर्षकहरूमा समन्वयात्मक तरिकाले राजश्व संकलन गर्नु तत्काल गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यको रूपमा रहेको छ ।

परिच्छेद पाँच

राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजश्वसम्बन्धी अधिकार, करको दायरा, दररेट सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसंगको छलफलमा राजश्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी निश्चित समयावधिमा गरिने जिम्मेवारी सहितको सुधारका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १६: राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैह्र कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	- सम्पत्ति कर कार्यन्वयन सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने । - सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि कार्य विधि तयार गरि गाउँ सभा वा कार्यपालिकाबाट पारित गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व परामर्श समिति गाउँ सभा, वडा कार्यालय
	राजस्व शाखा अन्तर्गत रहने गरि सम्पत्ति कर इकाईको स्थापना तथा भौतिक सुविधा को व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ साउनको पहिलो हप्तासम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	असुल उपर गर्नको लागि सफ्टवेयर र विलिंग प्रणाली शुरु गर्ने	२०७९ श्रावण १ देखि निरन्तर	राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	मालपोत (बक्यौता समेत) असुल गर्ने ।		
	गाउँपालिका भित्र रहेका वडाहरूमा माइकिङ, सभा, गोष्ठीहरू संचालन गरि जनचेतना जगाउने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा कार्यालय
	सम्पत्ति कर लागू भएपछि सो कर प्राप्त भए नभएको सम्बन्धमा अधिकार प्राप्त अधिकारी तथा अनुगमन टोली बनाई वडा वडामा अनुगमन गर्ने ।	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
	सम्पत्ति कर लागू भएका नपा, गापाहरूको अवलोकन भ्रमण गर्ने ।	२०७९ फाल्गुण मसान्त सम्म	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
ब्यवसाय कर	गाउँपालिका भित्र रहेका ब्यवसायीहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरू
	ब्यवसायीहरूलाई करसम्बन्धी सवै वडाहरूमा १ दिने सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
	दर्ता नभएका ब्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने ।		
	निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।	निरन्तर,	गाउँसभा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सवारी कर	- गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका साना सवारी (ठेला लगायत) को लगत संकलन गर्ने । - दर्ता नवीकरणको प्रकृया अगाडि बढाई कर संकलन गर्ने । - अन्य सवारी करको विषयमा प्रदेश कानुन र प्रदेश सरकारसँग समन्वय अनुसार गर्ने ।	२०७९ श्रावण १ देखि	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
घर वहाल कर	- गाउँपालिका भित्र रहेका वहालमा दिने घरधनीहरूको विवरण वडा कार्यालय मार्फत अध्यावधिक गर्ने । - घर वहालकर तिर्नका लागि घरधनीलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	आ.व.०७८/७९ भित्र निरन्तर	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
जडीबुटी, कवाडी, जिवजन्तु कर	जडीबुटी निकासी वा पैठारी गर्ने, कवाडी कारोवार गर्ने, जिवजन्तु निकासी वा पैठारी गर्नेहरू संग राजस्व परामर्श समितिमा छलफल गरि उचित दर निर्धारण गरि कर संकलन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
वहाल विटौरी शुल्क	- वहाल विटौरी लगाउन सकिने क्षेत्रहरूको निर्धारण गर्ने - सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी जग्गामा रहेका घरहरूकोसम्बन्धमा घरवालाहरू संग	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	- छलफल गरी करको शुल्क तोक्ने । - सार्वजनिक जग्गाहरू वार्षिक ठेक्का लगाई शुल्क असुली गर्ने ।		
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	- रजिष्ट्रेसन गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरूको विवरण संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने । - वडास्तरीय कर शिविरहरू संचालन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	- सम्पत्ति कर र अचल सम्पत्ति मूल्यांकन अभिलेखलाई एकत्रित गर्ने । - मूल्यांकन शुल्क दर आवश्यक मात्रामा पुनरावलोकन गर्ने । - वैदेशिक र वैकिङ प्रयोजनको रुपमा वर्गिकरण गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
पर्यटन सेवा शुल्क	ऐतिहासिक, पर्यटकिय तथा अन्य धार्मिक स्थलहरू र ति क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार, विकास तथा सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी पर्यटन शुल्क लगाउने ।	निरन्तर	राजस्व शाखा प्रशासन शाखा गाउँकार्यपालिका
पुर्वाधार उपयोग शुल्क	गाउँपालिकाले निर्माण गरेका संरचना वा हस्तान्तरण भई आएको बाटो, धर्मशाला, सभागृहहरू लगायतमा शुल्क निर्धारण गरि उपयोग शुल्क लगाउने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	गाउँकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति, राजश्व शाखा
नक्सा पास दस्तुर	घर, टहरा ,कम्पाउण्ड नक्सापास दस्तुर कडाईका साथ अनिवार्य गर्नुपर्ने ।	निरन्तर	वडा कार्यालय, नक्सापास शाखा, गाउँकार्यपालिका
	नियमित अनुगमन र दण्ड जरिवाना लगाउने ।	हरेक तीन/तीन महिनामा	नक्सापास शाखा, राजस्व शाखा
	अभिलेखिकरण प्रकृत्यालाई आगामी आ.व.सम्म कायम राख्ने ।	२०७९/०८० सम्म	नक्सा शाखा
अन्य	विभिन्न सेवा शुल्कहरूका दर निर्धारण, परिमार्जन गरि सेवा शुल्क लिने ।	२०७९ असार देखि निरन्तर	गाउँसभा, राजस्व परामर्श समिति, राजश्व शाखा, वडा कार्यालयहरू

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
ख. नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन			
सार्वजनिक सम्पत्तिको अभिलेखिकरण तथा परिचालन	गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरू, सार्वजनिक स्थलहरू, रुखबिरुवा अभिलेखिकरण गर्ने, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने, सोको परिचालन संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।	२०७९ असोज मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत गाउँकार्यपालिका, गाउँ सभा सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू
सम्भाव्य सुविधाको निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन	- गाउँपालिकाको दीर्घकालिन आय स्रोत हुने गरी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने । - कृषी तथा तरकारी बजार केन्द्र (हाट बजार) व्यवस्थित गर्ने - सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थित गर्ने । - संघसंस्था तथा निजी क्षेत्रका स्कूलहरू आदिसंग छलफल गरी तिनिहरूलाई करको दायरामा ल्याउने । - मेलापर्वहरूमा मनोरञ्जन गराउने व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउने - धर्मशाला, सभाहल निर्माण गरि आय आर्जन गर्ने । - गाउँपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्रमा वाइफाइ जोनको विकास गरि आय आर्जन वृद्धि गर्ने । - पार्किङ्ग स्थलहरूको निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।	आ.व. ०७९/०८० देखि ०८१/०८२ मसान्तसम्म	गाउँकार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र
महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धनका लागि गुर्योजना बनाउने अध्ययन गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	गाउँपालिका कार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र
ग. राजस्व प्रशासन			

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
नीतिगत व्यवस्था	- राजस्व सुधार कार्ययोजना लगायत राजस्व ऐन तथा अन्य आवश्यक कार्यविधि तयार गरि गाउँसभाबाट पास गर्ने । - राजस्व परामर्श समितिले पारित गरेका कर नीति लागु गर्ने ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - गाउँसभा
सांगठनिक व्यवस्था	- गाउँपालिकाको संगठनात्मक ब्यवस्था अन्तगत राजस्व शाखामा आवश्यक कर्मचारीहरू व्यवस्था गर्ने । - राजस्व प्रशासनका लागि आवश्यक भौतिक सुविधाहरू (कार्य स्थल, फर्निचर, ल्यापटप, प्रिन्टर, कम्प्युटर सफ्टवेयर आदि) ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	- राजस्व अभिलेख सम्बन्धी सफ्टवेयर अध्यावधिक गर्ने, करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने । - राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७९ असोज १५ भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिक, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
सूचना तथा पारदर्शिता	सञ्चार माध्यमहरू (स्थानिय एफ एम रेडियो, टेलिभिजन) बाट कर तिर्ने प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने ।	२०७९ आषाढ देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरू
अनुगमन	अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	गाउँ कार्यपालिका
पारदर्शिता	- मासिक रुपमा आय ब्यायको सार्वजनिककरण गर्ने । - करदाताहरू सम्मिलित सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- करदातालाई सम्मान (बढि कर तिर्ने र नियमित तिर्नेलाई) । - कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन गर्ने ।	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत गाउँ कार्यपालिका
समिक्षा र मूल्यांकन	वार्षिक रुपमा समिक्षा तथा पुनरावलोकन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा (आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो चौमासिक)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत गाउँ कार्यपालिका

परिच्छेद छ

आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ । पालिकाको बजेट प्रक्षेपण गर्दा विगत तीन वर्षमा प्राप्त बजेटलाई आधार मानिएको छ । जुन निम्न तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १७: तीन वर्षको अनुमान र वास्तविक विवरण

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९
		वास्तविक	वास्तविक	वास्तविक
१००००	राजस्व तथा अनुदान	३१९,६६६,५५३	३२१,७५५,६९८	३५८,१५७,२९४
११०००	कर	२७,६३९,१६१	३६,९५५,६४८	६४,५३१,७४६
११३००	सम्पत्ती कर	२,१३९,४५१	५,०८०,३२१	१०,१२८,५८९
११३१०	अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर	२,०८८,३५६	४,९८६,८८५	१०,०१३,५१८
१११३१	सम्पत्तिमा बहाल तथा पट्टा बापतको आयमा लाग्ने कर	-	-	-
११३१२	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१२	संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१३	सम्पत्ति कर	२२,३२९	१९२,३५९	२३७,४३३
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	२,०६६,०२७	४,७९४,५२६	९,७७६,०८५
११३१५	घर जग्गा रजिस्ट्रेसन दस्तुर			
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर	५१,०९५	९३,४३६	११५,०७१
११३२१	घर बहाल कर	५१,०९५	९३,४३६	११५,०७१
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	-		
११३५०	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर	-	-	-
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर		-	-
११४००	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर	२५,२५०,६९९	३१,७२८,५७५	३६,६७२,६७९
११४१०	मुल्य अभिवृद्धि कर	१९,८१३,५०९	२१,७६५,३४१	२७,७०१,१३८
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	१९,८१३,५०९	२१,७६५,३४१	२७,७०१,१३८
११४२०	अन्तःशुल्क	५,४३७,१८९	९,९६३,२३४	८,९७१,५४१
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	५,४३७,१८९	९,९६३,२३४	८,९७१,५४१
११४४०	विशेष सेवामा लाग्ने कर	-	-	-
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर		-	-

११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था		-	-
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन		-	-
११४५०	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर	-	-	-
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)	-	-	-
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर			
११४५६	सवारी साधन कर			
११४७०	मनोरंजन कर		-	-
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री			
११४७२	विज्ञापन कर			
११४७३	अन्य मनोरंजन कर	-	-	
११६००	अन्य कर	२४९,०१२	१४६,७५२	१७,७३०,४७८
११६१०	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने	५८,८५१	१२२,२८७	२१,०००
११६११	व्यवसाय कर	५८,८५१	१२२,२८७	२१,०००
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर			
११६२०	व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने	-	-	-
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर		-	-
११६३०	कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर	-	-	-
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर			-
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर			
११६९०	अन्य कर	१९०,१६१	२४,४६५	१७,७०९,४७८
११६९१	अन्य कर	१९०,१६१	२४,४६५	१७,७०९,४७८
१३०००	अनुदान	१८२,७५०,४४१	२२१,३०१,९९१	२३६,१०९,२०८
१३१००	द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान	-	-	-
१३११०	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान	-	-	-
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			-
१३१२०	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान	-	-	-
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान			
१३२००	बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान	-	-	-
१३२१०	बहुपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान	-	-	-
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान			
१३२१२	गैर सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान			
१३२२०	बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान	-	-	-

१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३३००	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	१८२,७५०,४४१	२२१,३०१,९९१	२३६,१०९,२०८
१३३१०	अन्तरसरकारी अनुदान	१८२,७५०,४४१	२२१,३०१,९९१	२३६,१०९,२०८
	संघिय सरकार	१६४,५५०,४५८	१९९,२६६,९००	२०४,९०४,७४९
१३३११	समानिकरण अनुदान	६६,३००,०००	६७,१००,०००	६९,९००,०००
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	९८,२५०,४५८	१२१,६७९,१४०	१२०,२१४,२७२
१३३१३	विषेश अनुदान चालु		१०,४८७,७६०	
१३३१४	समपुरक अनुदान चालु			
१३३१५	अन्य अनुदान चालु			५,३९८,३५५
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत			९,३९२,१२२
	प्रदेश सरकार	१८,१९९,९८३	२२,०३५,०९१	३१,२०४,४५९
	समानिकरण अनुदान	९,९०९,०००	९,८७४,०००	४,८०७,०००
	शसर्त अनुदान चालु	८,२९०,९८३	१२,१६१,०९१	११,३६३,०५४
	विषेश अनुदान		-	५,३१८,४१७
	समपुरक अनुदान		-	९,७१५,९८८
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत			
	अन्य अनुदान (अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान १३४११)			
१३३२०	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान	-		-
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान			
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान			
१४०००	अन्य राजश्व	१२,४१६,०२०	१७,६०८,५४३	१६,३२९,२७७
१४१००	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय	९,३४२,०५१	१२,७६०,८९९	१३,५२९,२६५
१४११०	व्याज	-	-	-
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज			
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज			
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज			
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज			
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज			
१४१२०	लाभांश	-	-	-
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश			

१४१५०	भाडा तथा रोयल्टी	-	-	-
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	-		-
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी			
१४१५३	वन रोयल्टी			
१४१५४	खानी रोयल्टी			
१४१५७	दहरहत्तरक			
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी			
१४१७०	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	९,३४२,०५१	१२,७६०,८९९	१३,५२९,२६५
१४१७१	वन रोयल्टी	१४३,५०७	५१५,९६८	६७,३७८
१४१७२	खानी रोयल्टी	७६५,५९९	१,७००,६५४	२,००४,३२७
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी	१९९,५४८	-	१२५,९८४
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी			
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी			
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी			
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी			
१४१७८	सवारी साधन कर	८,२३३,३९७	१०,५४४,२७७	११,३३१,५७६
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व			
१४२००	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	१,१२९,५१७	१,६५०,१७७	२,४३३,९४०
१४२१०	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	-	-	३५९,०५०
१४२११	कृषि उत्पादनको बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम(ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा)			-
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क			
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क			
१४२१८	विद्युत् सेवा शुल्क			
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क			३५९,०५०
१४२२०	प्रशासनिक सेवा शुल्क	-	२३७,९६०	८५,०००
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	-		
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	-		
१४२२४	परीक्षा शुल्क			
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	-	२३७,९६०	८५,०००
१४२४०	दस्तुर	१,१२९,५१७	१,४१२,२१७	१,९८९,८९०
१४२४१	आन्तरिक श्रोत			
१४२४२	पार्किङ्ग शुल्क			
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१२१,१७५	१७१,२४४	४८,५२२

१४२४३	सिफारिश दस्तुर	४२६,७७०	६१२,१६०	५१६,६९०
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१३७,२७६	१०३,३५०	१९०,४००
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१७८,६००	१२१,७५०	८६,५००
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर			
१४२४९	अन्य दस्तुर	१५३,४४०	२९३,३११	१,०६३,३१६
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	११२,२५६	११०,४०२	८४,४६२
१४२५४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर			
१४३००	दण्ड, जरिवाना र जफत	७५,०००	-	-
१४३१०	दण्ड, जरिवाना र जफत	७५,०००	-	-
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत			
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	७५,०००	-	
१४४००	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण	-	-	-
१४४१०	चालु हस्तान्तरण	-	-	-
१४४११	चालु हस्तान्तरण			
१४४२०	पूँजीगत हस्तान्तरण	-	-	-
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण			-
१४४७१	बाडफांट वापत प्राप्त हुने मनोरंजनकर			
१४५००	विविध राजश्व	-	-	-
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु		-	-
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती		-	-
१४५२०	अन्य राजश्व	१,८६९,४५२	३,१९७,४६७	३६६,०७२
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	-		
१४५२२	साना सवारी कर			
१४५२३	लागत सहभागिता			
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)	१,८६९,४५२	३,१९७,४६७	३६६,०७२
१४५३०	पूँजीगत राजश्व	-	-	-
१४५३०	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल विक्रीबाट प्राप्त आय		-	-
१५०००	बेरुजु	-	१८९,३०५	१,१५२,७०४
१५१००	बेरुजु	-	१८९,३०५	१,१५२,७०४
१५११०	बेरुजु			
१५१११	बेरुजु		१८९,३०५	१,१५२,७०४
३३०००	दायित्व	-	-	-
३३१००	आन्तरिक दायित्व	-	-	-
३३१९०	खुद आन्तरिक ऋण	-	-	-

३३१९१	ऋणपत्र मार्फत प्राप्त ऋण		-	-
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण		-	-
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण		-	-
३३२००	वाह्य वित्तिय दायित्व	-	-	-
३३२४०	खुद वैदेशिक ऋण	-	-	-
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति			
	जनसहभागिता			
३२१२१	गत वर्षको नगद मौज्दात		-	
	बैंक मौज्दात	९६,८६०,९३०	४५,७००,२११	४०,०३४,३५९
	जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व	३१९,६६६,५५३	३२१,७५५,६९८	३५८,१५७,२९४

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई गाउँपालिकाले संकलन गर्ने आगामी तीन आर्थिक वर्षहरू (आ.व. २०७९।०८० देखि २०८१।०८२सम्म) को आयको सम्भाव्यतालाई प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान गर्दा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा योजना गरिएका कृयाकलापहरूको आधारमा तयार गरिएको हो । प्रक्षेपणका लागि विगत आर्थिक वर्षको आयको प्रवृत्ति, राजस्व बृद्धि दर र राजस्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वयनले दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानको अनुमानलाई आधार लिईएको छ । गाउँपालिकाले यस प्रक्षेपणलाई भविष्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको लागि मार्ग दर्शनको रूपमा लिई आन्तरिक आय बृद्धि गर्दछ भन्ने अनुमान गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्य योजनाको आधारमा रहेर गरिएको आन्तरिक आयको प्रक्षेपणका मुलभूत मान्यताहरू यस प्रकार रहेका छन ।

सामान्य मान्यताहरू:

- गाउँपालिकामा नयाँ क्षेत्र गाभिएसंगै आय संकलनको आधार (करको दायरा) स्वतः विस्तार भएको ।
- राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए पश्चात्त गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासनमा सुधार आउने ।
- राजश्व प्रशासनमा सुधार आउनुले राजश्व संकलन प्रभावकारी हुने ।

उल्लेखित प्रक्षेपणका आधारमा रही आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि प्रक्षेपित आय निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १८: तीन आर्थिक वर्षको लागि आय प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१००००	राजश्व तथा अनुदान	३५१,०४४,००८	३८९,६६३,३५८	४३०,४०३,५५७
११०००	कर	६१,७९२,८३५	७१,४३६,९२९	८०,३८८,५६०
११३००	सम्पत्ती कर	८,१४६,७२३	१०,१५०,३३०	१२,७७०,४२६
११३१०	अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर	८,१४६,७२३	१०,१५०,३३०	१२,७७०,४२६
११३११	न्यक्तिगत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
११३१२	संस्थागत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१३	सम्पत्ति कर	४,३२४,६७८	५,६२२,०८१	७,३५१,९५२
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	१,३०२,०४५	१,४३२,२५०	१,५७५,४७४
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर			
११३२१	घर बहाल कर	१,६२०,०००	२,१०६,०००	२,७५४,०००
११३२२	बहाल विटोरी शुल्क	९००,०००	९९०,०००	१,०८९,०००
११३५०	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर			
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर			
११४००	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर	४७,५९२,८६३	५२,३५२,१४९	५७,५८७,३६४
११४१०	मुख्य अभिवृद्धि कर			
१४४११	वाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	३२,६४८,०१२	३५,९१२,८१३	३९,५०४,०९४
११४२०	अन्तःशुल्क			
१४४२१	वाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	१४,९४४,८५१	१६,४३९,३३६	१८,०८३,२७०
११४४०	विशेष सेवामा लाग्ने कर			
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर			
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था			
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन			
११४५०	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर	१,२८७,०००	१,४१५,७००	१,५५७,२७०
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)			
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	१,२८७,०००	१,४१५,७००	१,५५७,२७०
११४७०	मनोरंजन कर	१,४७५,०००	१,६२२,५००	१,७८४,७५०
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री			
११४७२	विज्ञापन कर	१,३७५,०००	१,५१२,५००	१,६६३,७५०
११४७३	अन्य मनोरंजन कर	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
११६००	अन्य कर	३,२११,२५०	५,८९६,२५०	६,६८८,७५०
११६१०	न्यवसायले भुक्तानी गर्ने	५३६,२५०	६१८,७५०	७०१,२५०
११६१३	न्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	६७५,०००	८७७,५००	१,१४७,५००
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर			
११६२०	न्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने			
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर			
११६३०	कृषि तथा पशुजन्य कारोबारमा लाग्ने कर			
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर			
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर			
११६९०	अन्य कर	२,०००,०००	२,२००,०००	२,४२०,०००
११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)	२,०००,०००	२,२००,०००	२,४२०,०००
१३०००	अनुदान	२५४,८१२,१९०	२८०,२९३,४०९	३०८,३२२,७५०
१३१००	द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१३११०	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३१२०	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान			
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान			
१३२००	बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान			
१३२१०	बहुपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान			
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान			
१३२२०	बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान			
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३३००	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	२५४,८१२,१९०	२८०,२९३,४०९	३०८,३२२,७५०
१३३१०	अन्तरसरकारी अनुदान	२४३,४३२,१९०	२६७,७७५,४०९	२९४,५५२,९५०
१३३११	समानिकरण अनुदान	८४,६७१,४००	९३,१३८,५४०	१०२,४५२,३९४
१३३१२	शसर्त अनुदान	१४७,२२४,२५४	१६१,९४६,६८०	१७८,१४१,३४७
१३३१३	विशेष अनुदान	११,५३६,५३६	१२,६९०,१९०	१३,९५९,२०९
१३३१४	समपुरक अनुदान	-	-	-
१३३१५	अन्य अनुदान	-	-	-
१३३२०	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान	११,३८०,०००	१२,५१८,०००	१३,७६९,८००
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान	६,३८०,०००	७,०१८,०००	७,७१९,८००
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान	५,०००,०००	५,५००,०००	६,०५०,०००
१४०००	अन्य राजश्व	३४,३२९,६७८	३७,७६२,६४५	४१,५३८,९१०
१४१००	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय			
१४११०	न्याज			
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११२	न्यापारिक निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त न्याज			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१४१२०	लाभांश			
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२२	न्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१५०	भाडा तथा रोयल्टी	२,३२५,०००	२,५५७,५००	२,८१३,२५०
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी		-	-
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी	८२५,०००	९०७,५००	९९८,२५०
१४१७०	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	१८,०५०,३८८	१९,८५५,४२७	२१,८४०,९६९
१४१७१	वन रोयल्टी	९२८,७४२	१,०२१,६१७	१,१२३,७७८
१४१७२	खानी रोयल्टी	२,२४४,८६३	२,४६९,३५०	२,७१६,२८५
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी	३२५,६८०	३५८,२४८	३९४,०७३
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी			
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी			
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी			
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी		-	-
१४१७८	सवारी साधन कर (पार्किङ शुल्क)	१४,५५१,१०२.२६	१६,००६,२१२	१७,६०६,८३४
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व		-	-
१४२००	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४२१०	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क			
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१४२१८	विद्युत सेवा शुल्क			
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	-	-	-
१४२२०	प्रशासनिक सेवा शुल्क	४३६,७५६	४८०,४३२	५२८,४७५
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१५०,०००	१६५,०००	१८१,५००
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२४	परीक्षा शुल्क	२५,०००	२७,५००	३०,२५०
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	२६१,७५६	२८७,९३२	३१६,७२५
१४२४०	दस्तुर	६,४१३,०७३	७,०५४,३८१	७,७५९,८१९
१४२४१	पार्किङ शुल्क	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	२,६७५,०००	२,९४२,५००	३,२३६,७५०
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२,३७६,०००	२,६१३,६००	२,८७४,९६०
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२६४,०००	२९०,४००	३१९,४४०
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१४६,१००	१६०,७१०	१७६,७८१
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००
१४२४९	अन्य दस्तुर	३५१,९७३	३८७,१७१	४२५,८८८
१४३००	दण्ड, जरिवाना र जफत	२०५,०००	२२५,५००	२४८,०५०
१४३१०	दण्ड, जरिवाना र जफत	२०५,०००	२२५,५००	२४८,०५०
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१५०,०००	१६५,०००	१८१,५००
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	५५,०००	६०,५००	६६,५५०
१४४००	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण			
१४४१०	चालु हस्तान्तरण			
१४४११	चालु हस्तान्तरण		-	-
१४४२०	पूँजीगत हस्तान्तरण			
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण			
१४५००	विविध राजश्व			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरू			
१४५११	बीमा दावी प्राप्ति			
१४५२०	अन्य राजश्व	५,३९९,४६०	५,९३९,४०६	६,५३३,३४७
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	१,३७५,०००	१,५१२,५००	१,६६३,७५०
१४५२२	साना सवारी कर	१८७,५००	२०६,२५०	२२६,८७५
१४५२३	लागत सहभागिता		-	-
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)	३,८३६,९६०	४,२२०,६५६	४,६४२,७२२
१४५३०	पूँजीगत राजश्व			
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल विक्रीबाट प्राप्त आय			
१५०००	बेरुजु			
१५१००	बेरुजु			
१५११०	बेरुजु	१८९,३०५	१७०,३७४.५०	१५३,३३७
१५१११	बेरुजु			
३३०००	दायित्व			
३३१००	आन्तरिक दायित्व			
३३११०	खुद आन्तरिक ऋण			
३३१११	ऋण पत्र मार्फत प्राप्त ऋण			
३३११२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण			
३३११३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण			
३३२००	बाह्य वित्तिय दायित्व			
३३२४०	खुद वैदेशिक ऋण			
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति			
जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व		३५१,०४४,००८	३८९,६६३,३५८	४३०,४०३,५५७

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

राज्य पुर्नसंरचना भएसंगै गाउँपालिकाहरू स्थानीय सरकारको रुपमा गठन भइ अधिकार प्राप्त गरेको छ । यस अध्ययन प्रतिवेदनमा बदलिंदो परिवेश अनुसार राजश्व परिचालनका क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूको पहिचान र योजनाका साथमा आगामी आर्थिक तीन वर्षहरूमा संकलन हुन सक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गरिएको छ । सारांशमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पछि गाउँपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिकामा दिईएको छ ।

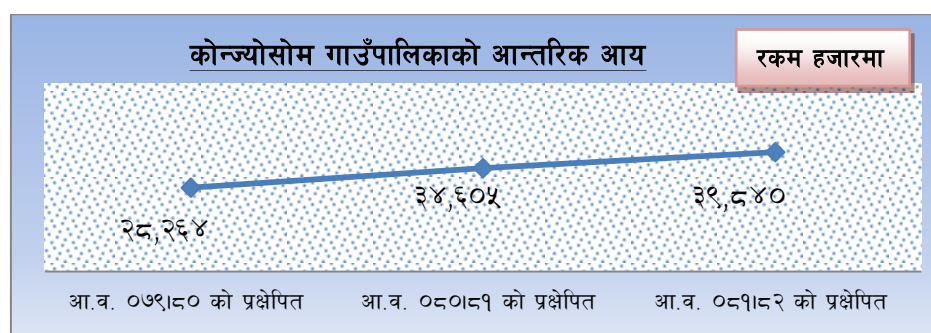
राजश्व बाँडफाँडको प्रक्षेपण गर्दा हाल वाँडफाँड भई आएका स्रोतहरूको मात्र प्रक्षेपण गरिएकाले भविष्यमा गाउँपालिकाले राजश्व आयमा उल्लेख गरिएभन्दा बढी आय प्राप्त हुने अवस्था रहेको छ ।

तालिका नं. १९: पालिकाको आय संरचना

क्र.सं.	शिर्षक	आ.व. (रकम रु हजारमा)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१	आन्तरिक आय	२८,२६४	३४,६०५	३९,८४०
२	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	६७,९६८	७४,७६५	८२,२४२
३	अनुदान	२५४,८१२	२८०,२९३	३०८,३२३
जम्मा		३५१,०४४	३८९,६६३	४३०,४०४

राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औल्याएका करका क्षेत्रहरूमा आवश्यक सुधार तथा कार्यान्वयन गर्न सकिने गाउँपालिकालाई आगामी ३ वर्षमा प्राप्त हुने आन्तरिक आय वापतको रकम तलको ग्राफचित्रमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

चित्र नं. ५ : कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आय प्रक्षेपण

परिच्छेद सात

अपेक्षित नतिजा

गाउँपालिकालाई राजश्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रूपमा प्रदान गरिएता पनि गाउँपालिकाले कार्यान्वयन गरेको करको दायरा अधिक देखिदैन । गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास कम गरेको देखिन्छ । सिमित साधन र श्रोतका कारण राजश्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजश्व बृद्धिमा योगदान पुऱ्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपूर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलन तर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजश्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । गाउँपालिकाले राजश्वको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने राजश्वका शीर्षकहरू निम्नानुसार छन् ।

- सम्पत्ति कर
- व्यवसाय कर
- बहाल कर
- नक्सापास दस्तुर
- पर्यटन शुल्क

उपरोक्त करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू निम्नानुसार छन्:

- आवश्यक जनशक्ति तथा छुट्टै भौतिक सुविधा सहितको राजश्व शाखा स्थापना गर्ने
- सम्पत्ति कर वैज्ञानिक ढङ्गले लागू गर्ने
- तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधिक गर्ने ।

त्यसैगरी, कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाले राजस्व बृद्धि एवं करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा निम्नानुसारका क्रियाकलापहरू गर्न सिफारिस गरिन्छ ।

- कर सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- आवधिक रूपमा उद्योगी तथा व्यवसायीहरूसँग कर राजस्वसम्बन्धी विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने ।
- पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा लगानीलाई प्रवर्धन र प्रोत्साहन गर्न सार्वजनिक नीति साँझोदारी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा जोड दिने ।
- आवश्यक जनशक्ति तथा भौतिक सुविधा सहितको राजस्व शाखा गठन गर्ने ।
- राजश्व आम्दानीका सम्भावना रहेका श्रोतहरूको खोजि गर्ने, तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गर्ने
- बहाल विटोरी करका क्षेत्रहरूको पहिचान र ठेक्का निर्धारण गर्ने ।
- कर चुक्ता विना सेवा सुविधा नगराउने ब्यवस्थाको प्रभावकारी तवरले कार्यान्वयन गर्ने ।
- करदाताहरूलाई नियमित रूपमा पत्र, एसएमएस वा विद्युतिय सूचना पठाउने ।
- आन्तरिक राजश्व कार्यालयसंगको समन्वयमा व्यवसाय कर असुलीलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- नक्सापास प्रकृत्यालाई सरलिकृत गर्दै यसबाट आय स्रोत वृद्धिमा ध्यान दिनु पर्ने र भौगोलिक सूचना प्रणाली र राजश्व शाखा बीच निकटतम सम्बन्ध स्थापना गर्ने । साथै नक्सा पास विवरण, बहालकर र ब्यवसाय करलाई समेत कम्प्युराइज्ड गर्ने ।
- करलाई सिधै बैंक दाखिला गर्ने सक्ने गरी व्यवस्था गर्ने ।
- छिमेकी पालिकाहरूको करको दरहरूका बारेमा अध्ययन गर्ने ।
- करका दरलाई समय सापेक्ष बनाउदै लैजाने ।

- उठाएको राजश्व सोही क्षेत्रमा खर्च गर्ने गरी व्यवस्थापन गर्ने र करदाताहरूलाई आश्वस्त हुने गरी सञ्चार गर्ने ।
- लेखा प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी पेशकी नियन्त्रण, प्रोदभावी लेखा प्रणाली कार्यान्वयन तथा ब्यवस्थापन र स्थिर सम्पत्तिहरूको संरक्षण र परिचालन गर्ने ।

कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत कार्ययोजना हरेक आर्थिक वर्षको फाल्गुण महिनासम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धित समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरूका लागि आवश्यक आधार हुनेछ । राजस्व सुधारका नीति, क्रियाकलापहरू तथा वजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपणको लागि त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने तथा आर्थिक वर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक वर्षको लागि तय गरिएको क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक हुन्छ । गाउँपालिकाले राजस्व संकलनको दर रेट आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरेमा सोही अनुसार राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई परिमार्जन समेत गर्दै अगाडी बढ्नु पर्नेछ ।

यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रूपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य, पूर्व भएका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ती पश्चात् राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गरिन्छ ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिबाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरिन्छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्न चाहने संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित तथ्यांक वाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभूति सङ्कलन पनि अनुगमनको मुख्य विधि हुन सक्नेछ । वाह्य पक्षबाट हुने अनुगमनबाट प्राप्त सुझावले गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत वृद्धिमा सहयोग पुगी गाउँपालिकालाई वित्तीय सक्षमता बनाउन सहयोग पुग्नेछ ।

(ङ) कार्ययोजना परिमार्जन गर्नुपर्ने

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गरेको विगतको अनुभव, श्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालन गर्दा आएका समस्याहरूलाई राजस्व सुधार समितिले विस्तृत रूपमा नियमित छलफल गर्नु पर्दछ । छलफल गर्दा भावी दिनको लागि समय सापेक्ष बार्षिक रूपमा कार्ययोजना परिमार्ज गर्दै लग्नु पर्दछ ।

अनुसूचीहरूः

१	सम्पत्ति करको दर कसरी निर्धारण गर्ने गरिएको छ र दर निर्धारण गर्ने उपयुक्त आधार के हुन सक्छ भन्ने विश्लेषण गरेको पाइएन। भौगोलिक हिसाबले विकट गाउँपालिकाले सम्पत्ति करको सुरुवात गर्दा के कस्ता आधारमा सम्पत्ति मूल्याङ्कन गर्ने भन्ने विषय सुधार योजनामा समेटिनु आवश्यक छ। राजस्व तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा करको दर तोक्नुपर्ने विषयसमेत सुधार योजनामा समेटिनु लिनुपर्दछ। उदाहरणको लागि दुर्गम पालिकाहरूमा सम्पत्ती कर लगाउँदा करदाताले तिर्न सक्ने वा नसक्ने भन्ने विषय विश्लेषण हुनु पर्दछ।	कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाले पनि पुंजिगत रुपमा सम्पत्तिलाई १० भागमा वर्गीकरण गरि मूल्याङ्कन गरेको भएतापनि क्षेत्रगत रुपमा यसलाई वर्गीकरण गरेको छैन। यो पालिका विकट क्षेत्रमा अवस्थित भएकाले सम्भाव्यता अनुमान गरिएभन्दा धेरै न्यून मात्रामा राजस्व उठ्ने गरेको छ। त्यसैले सम्पत्ति करका सन्दर्भमा स्वयं घोषणा गर्न लगाइ यसमा सम्पूर्ण करदाताहरूलाई समावेश गर्न सकियो भने यसबाट ठूलो उपलब्धि हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ।
२	घर बहाल कर र व्यवसाय कर कति पालिकामा खासै सम्भावना नभएकाले सुझाव गरिएका सबै क्रियाकलाप कार्यान्वयन हुन सक्ने देखिँदैन।	गाउँपालिकामा घरबहाल कर त्यति प्रभावकारी रहेको देखिँदैन तर पनि यो शीर्षकबाट केही रकम लगातार रुपमा प्राप्त हुँदै आएकोले यसलाई थप प्रभावकारी रुपमा अगाडि लैजानुपर्ने देखिन्छ। आम्दानीका आधारमा घर बहाल कर उठाउन सक्ने अवस्थालाई पनि सम्पत्ति करमा जस्तै स्वयम् कर घोषणा गर्न लगाइयो भने करको दायरामा वृद्धि गर्न सकिने देखिन्छ। यसबाट सम्पूर्ण घरधनीहरू करको दायरामा रहन सक्दछन्। यसैगरी व्यवसाय करका सन्दर्भमा पनि व्यवसाय कर दर्ता शुल्क र नविकरण शुल्कका रुपमा मात्र उठाउनुपर्ने देखिन्छ।
३	स्थानीय तहले आफूले प्रदान गर्ने सेवालाई छरितो ढङ्गबाट विद्युतीय माध्यम प्रयोग गरी प्रदान गर्ने र सो सेवासँग आबद्ध गरी सेवा दस्तुर संकलन गर्न सक्ने सम्भावनालाई उजागर गर्दा सुधार योजना बढी कार्यान्वयन हुने देखिन्छ।	केही पालिका हरूले सेवा शुल्क दस्तुर बापत लिनुपर्ने राजस्वलाई विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गरि राजस्व प्राप्त गर्ने क्रममा रहेको देखिएको छ। यसै अनुरूप यो गाउँपालिकामा रही छलफल गर्दा आगामी दिनमा यसलाई अगाडि बढाउन सकिने प्रतिबद्धता जनाईएको छ।
४	स्थानीयतहमा पूर्वाधार उपयोग शुल्क परिचालन गर्ने सम्भावना अहिले नै व्यवहारिक छैन। राजस्व सुधार योजना बनाउँदा कर परिचालन गर्न सकिने सम्भावनाको विश्लेषण कम भएको देखियो। कानुनबमोजिम करारोपण गर्न सकिने भए पनि व्यवहारतः लागू गर्न नसकिने विषयलाई कार्ययोजनामा राख्नु आवश्यक देखिँदैन।	पुर्बधार उपयोग शुल्कका विषयमा आन्तरिक रुपमै केही विवादहरू प्रशस्त मात्रामा देखिएका कारणले गर्दा यो पालिकामा पनि यसको सही उपयोग हुन सकेको देखिँदैन।

५	व्यवसाय कर र व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुरका नाममा ब्रोकर वा शुल्क लगाउने गरी सुधार योजना बनाउनु हुँदैन। व्यवसाय दर्ता र नवीकरण बापत मात्र व्यवसाय दर्ता करवा शुल्क लगाउने विषयमा यी स्पष्ट हुनुपर्ने देखिन्छ।	हालको स्थानीय निकाय संरचना भन्दा अगाडिदेखि नै केही व्यवसायीहरूले आफ्नो व्यवसाय सोहीअनुरूप दर्ता गर्दै आएको तर नयाँ संरचना अन्तरगत स्थानीय तहमा आफ्नो व्यवसाय दर्ता नगरेको पाइएको छ। साथै व्यवसाय करका रूपमा दोहोरो मारमा परेको केही व्यवसायीहरूले जनाएकाले यही यो शीर्षक पनि विवादित नै रहेको देखिन्छ।
६	कुनै पालिकाहरूको स्थानिय सम्भावनाका आधारमा राजस्व सुधार योजना बन्नु पर्नेमा एउटै ढाँचा र क्रियाकलापमा सुधार योजना बनाएको देखियो। उदाहरणकोलागि कतिपय गाउँपालिकामा ढुंगा गिटी र बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ बाट ठुलो राजस्वको सम्भावना छ भने ठूला शहरी क्षेत्रमा विज्ञापन करबापत उल्लेखनीय राजस्व प्राप्त गर्न सकिन्छ। यसरी पालिकाको सम्भावनालाई उजागर गर्ने गरी सुधार योजना बन्नु पर्ने देखिन्छ।	यो पालिकाको मुख्य स्रोत ढुंगा गिटी बालुवा, व्यवसाय कर आदि रहेका छन् त्यसैले यही क्षेत्रलाई नै थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ।
७	घर बहाल कर र सम्पत्ति करमा स्वयं घोषणा गर्ने विधिका विषयमा अध्ययन भएको पाइएन । घरबहाल करको दर व्यवसायिक र संस्थागत को हकमा बढी दर र आवासियको हकमा कम गर्नु उपयुक्त हुँदैन। यो घरबहाल दिने ब्यक्तिको आएमा लाग्ने भएकाले अलग अलग गर्नु त्रुटिपूर्ण हुन्छ। कतिपय पालिकामा अलग अलग गर्ने गरी सुधार योजनाले दिएको सुझाव व्यक्त छैन।	घर बहाल कर र सम्पत्ति करका बिषयमा बसेर छलफल गर्दा यो पालिकाले आगामी दिनमा प्रभावकारी रूपमा उठाउने प्रतिबद्धता जनाउनुभएको छ।
८	करका दर र आधार तोक्दा छिमेकी स्थानीय तहसंग समन्वय गर्ने विषयलाई समेत सबै स्थानीय तहको राजस्व सुधार योजनामा समावेश गर्नुपर्दछ।	यो पालिकाले आफ्नो छिमेकी पालिकालाई समन्वय गरी कर राजस्वका बारेमा छलफल गर्ने नगरेको पाइयो । आगामी दिनमा आवश्यकताका आधारमा समन्वय गरी बढ्ने प्रतिबद्धता जनाएको छन्।
९	सुधार योजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरू व्यवहारिक भन्दा बढी सैद्धान्तिक भएकाले स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने बिषयमा आशंका छ।	स्थानीय पालिकाहरूले आ-आफ्नो एक कार्यकाल मात्र पार गरेका छन्। यसकारणले पनि राजस्वका सन्दर्भमा पालिकाहरू आधारभूतरूपमा दिगो बन्न सकेका छैनन् यसका लागि सैद्धान्तिक कुराहरूलाई पकड्दै व्यवहारिक रूपमा स्थानीय आफ्ना करदाताहरूलाई करका

		सन्दर्भमा जागरुक बनाउनुपर्ने देखिन्छ ।
१०	प्रदेश सरकार र संघीय सरकारले दर तोक्ने र संकलन गर्ने तर स्थानीय तहलाई समेत बाँडफाँड हुने कर हरूमा स्थानीय तहले गर्नुपर्ने भूमिकामा राजस्व सुधार योजना मौन छ।	स्थानीय करदाताहरूसँग बसेर छलफल गर्दा बारम्बार उनीहरूको गुनासो करलाई एक द्वार प्रणाली माध्यमबाट मात्र उठाउँदा राम्रो हुने तथा करको वारेमा कुनै भ्रम नरहने कुराको जानकारी पाईएको छ। त्यसैले कर उठाउने राजस्व अफिस एऊटै हुने र त्यहि अफिसले नै स्थानिय, प्रदेश र संघीय गरेर बाँडफाँड गर्नेहो भने उचित हुन्थ्यो होला भन्ने गुनासो सुन्न पाइन्छ।

अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन सूची

१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

संक्षिप्त परिचय

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसंख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरू

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

१. गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				
१३				
१४				
१५				
१६				
१७				

भौतिक सुविधाहरू

- कार्यालयका भवनहरू
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			

- कार्यक्षेत्र तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत चौमासिकको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

अनुसूची ३: विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम

क) राजस्व तर्फ

१) सम्पत्ति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्ष:
- जम्मा करदाता सङ्ख्या:
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रु:
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आर्थिक बर्षको गत महिनासम्म उठेको रकम रु:
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रु:
न्यूनतम रु:
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रु:

२) भूमिकर (मालपोत)

- गाउँपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफल: (पालिकामा तथ्याङ्क उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रु:
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रु:

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यवसायिक फर्मको सङ्ख्या:
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रु:
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.ब. को गत महिनासम्म उठेको रकम रु:
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रु:
न्यूनतम रु:
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम रु:
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको सङ्ख्या रु:

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				

३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

४) व्यवसाय वहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, निजी विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:

५) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटी सङ्कलन गर्ने व्यवसायीको सङ्ख्या: सङ्कलन हुने जडिबुटीको औषत परिमाण: के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटी करको दर: चालु आ.ब.को लक्ष्य:

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	जडिबुटी जन्य वस्तुहरु			
ख	कवाडी जन्य वस्तुहरु			
ग	जीवजन्तु			

ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१) सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (वडा र पालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको सङ्ख्या:
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दर: सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दर:
- गत आ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय रु:
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विवरण:

क्र.स.	सेवाको किसिम	सङ्ख्या	दस्तुरको दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको सङ्ख्या:
- नक्शापास प्रकृत्यामा आउने गरेका घरहरुको प्रतिशत:
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीट:
- गत आ.ब. मा पास भएका नक्सा सङ्ख्या: दस्तुर बापतको यथार्थ आय:
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको सङ्ख्या	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पति मूल्याङ्कन				
जम्मा					

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुंगा गिट्टी वालुवा माटो स्लेट अन्य					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक सङ्ख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (सङ्ख्या)					
४	अन्य सम्पति					
जम्मा						

५) सम्पति भाडा

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पति					
जम्मा						

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्तु/पशु					
३	सडक वा सडक पेट्टी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	सङ्ख्या	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					
	अन्य					

८) प्रदेशसँग बाँडफाँड हुने राजस्व

क्र.स.	राजस्वको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरञ्जन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरण:

१०) गाउँपालिकामा सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्था:

११) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरण:

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप संभाव्य स्रोत भएमा सोको विवरण:

गाउँपालिका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	कर तर्फ			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख	अन्य राजस्व			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, आदि जस्ता वस्तुको विक्री तथा			

	निकासी शुल्क			
२	नक्सापास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विटौरी शुल्क			
५	पार्किङ्ग शुल्क			
६	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
९	स्थानीय विद्युत महशुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाइडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
११	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिवाना			

गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्व रहेको जग्गा				
१					
२					
३					
४					
५					
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				
१					
२					
३					
४					
५					

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापारिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस,			

	अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रीट वा स्टीलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

बहाल विटोरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वृत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

वस्तुगत विश्लेषणको नमूना फाराम

आय शीर्षकहरू	आवश्यक सूचना	सूचनाको सम्भाव्य स्रोतहरू
भूमि कर (मालपोत)	जग्गाको क्षेत्रफल तथा उपयोग	मालपोत कार्यालय
सम्पत्ति कर	सम्पत्ति धनी तथा निजको नाममा रहेका जग्गा तथा संरचना	स्थानीय तह, मालपोत कार्यालय, सर्वेक्षणहरू
व्यवसाय कर	उद्योग व्यवसायका सङ्ख्या प्रकृति सहित	स्थानीय तह, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, व्यवसायिक सङ्घ संगठनहरू
सवारी कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सवारी साधनहरू	यातायात व्यवस्था कार्यालय
बहाल विटौरी शुल्क	भाडामा दिएको जग्गाको क्षेत्रफल र भाडा दर	स्थानीय तह
घर जग्गा बहाल कर	भाडामा दिईएका घरहरू तथा प्रचलित दर	कर कार्यालय, जनगणना तथा सर्वेक्षणहरू
विज्ञापन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका विज्ञापन पाटीहरू	स्थानीय तह
मनोरञ्जन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सिनेमा हलहरू	स्थानीय तह
सवारी पार्किङ शुल्क	पार्किङ क्षेत्रको क्षेत्रफल तथा सवारी प्रवेश सङ्ख्या	स्थानीय तह तथा स्थलगत सर्वेक्षण
खानेपानी महशुल	धारा सङ्ख्या तथा पानीको उपयोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
विद्युत महशुल	मिटर सङ्ख्या तथा विजुलीको उपभोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	गाउँपालिका, सेवा प्रदायक
ढल निकास सेवा शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	गाउँपालिका, सेवा प्रदायक
हाटबजार सेवा शुल्क	हाटबजार क्षेत्रको क्षेत्रफल	स्थलगत सर्वेक्षण
पशु वधशाला सेवा शुल्क	औषत पशु वध सङ्ख्या	स्थलगत सर्वेक्षण
सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	प्रत्यक्ष सेवा लिनेको सङ्ख्या	स्थानीय तह
भाडा तथा बहाल	भाडा बहालमा दिएको पसल, घर तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
मेसिन तथा औजार भाडा	भाडामा दिएको मेसिन तथा औजार र प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	ताल, पोखरी तथा जग्गाहरूको सङ्ख्या तथा क्षेत्रफल तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
प्राकृतिक स्रोत	निस्काशन परिणाम	EIA प्रतिवेदन, स्थलगत सर्वेक्षण

कुल आय सम्भाव्यता पहिचान (शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्ने)

विवरण	सङ्ख्या	औषत कर वा शुल्कको दर	सम्भाव्य रकम
ठूला			
मझौला			
साना			
कुल आय सम्भाव्यता			

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान

विवरण	रकम
कुल आय सम्भाव्यता	
खुद आय सम्भाव्यता: करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान (आय ठेक्का)

विवरण	रकम
कुल आय सम्भाव्यता	
करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको ओभरहेड खर्च (आयको १५ प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको नाफा (आयको १० प्रतिशत)	
खुद आय सम्भाव्यता (प्रारम्भिक ठेक्का अङ्क)	

निष्कर्ष:

सम्भाव्यता पहिचान पछि आय सङ्कलनमा ठूलो खाडल (GAP) देखिएका आय शिर्षकहरू	खाडल ठूलो हुनुको कारण	समाधानका उपायहरू

अनसूची ४ : कार्यक्रमका झलकहरु तथा माइन्सूट

आज मिति २०६८।०३।१३ गते
का दिन यस केन्द्रीय समितिमा गर्दै-
पालिकाको सभा हलमा राजस्व
मुद्दाको कार्यमैसनाको अतिशुश्रूषाका
सबन्धित तालिमको कार्यक्रममा यस
गर्दैपालिकाको उपदेव तथा राजस्व
समितिका संयोजक श्री राजन
पु. प. विमले को समीपकककका वा अर्थ
क्यतामा तालिमको उपस्थितिमा केदार
ज्योतिरामको निर्णय हुन गमियो ।

उपस्थित

अध्यक्ष : कृष्ण मदन लामा
उप ~~अध्यक्ष~~ राजस्व समितिका
संयोजक : ~~राज~~ पु. विमले
पु. प. अधिकृत : ऐक का. कुट्याज

[
देवता धराला लामा
पूला भाया लामा
तत्त राज उपदेवाय → स.स., ले. अ.
प्रमुख उपदेवाय → श्री. के. प.
विद्या बगाले → ले. का.
केवल धराला → कम्प्युटर अपरेटर
पुर्जना पुला → ना. प्र. त.
मिता के. सी. → न्यायिक सहजकर्ता
समता राई → ना. प. से. प्र.
नयिना ल्योपारे - स. भ. वि. प्रि.
रुलिना लामा - रा. प. - प्रि.
संयोजिका विमले - मन्त्रि मन्त्रि महासचिव - संयोजिका
चित्रदेव देवता - अधिकृत (शिक्षण)
आविषय मिश्र - डिजिटलियर

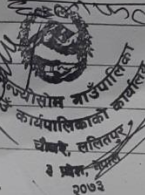
① ଆଦିତ୍ୟ ଯିବା ସାଥେ ଘରାଘର

- 16101234

-

[Handwritten signature]

चौमारे, सलितपुर
३ प्रवेश, नेपाल
२०७३

कोन्ज्योसोम गाउँपालिका कार्यलय

मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल

छलफमा सहभागीहरु

छलफलमा सहभागी

आज मिति २०६९।०३।०३ गते का दिन यस क्षेत्रीय गाउँपालिकाको कार्यालयमा राजस्व खुद्या कार्य योजनाको मस्यौदा प्रारम्भिक बलफल सम्बन्धित गोपनीय कार्यक्रममा यस गाउँपालिका उपाध्यक्ष तथा राजस्व समितिका संयोजक श्री. राजन प्रसाद विर्माको अध्यक्षतामा तालिमको उपस्थितिमा वैद्य लम्जि. मर्वा विनोदसहित गरियो

उपस्थिति

उपाध्यक्ष: कृष्ण मान लामा

आध्यक्ष तथा राजस्व: राजन प्र. विर्मा
समिति संयोजक:

उ. प. अधिकृत: देव क. कुडवाण

रोहन बालन लामा

रुल माया लामा

१. तल्ल राम उपाध्यक्ष → स. स. ले. डा. (सिन्धु)
२. मधुसूदन उपाध्यक्ष → श्री. लो. प. शीखुर्वाङ
३. विष्णु पन्नाले → ले. सा. (सिन्धु)
४. केशव बालन → कम्प्युटर (सिन्धु)
५. विजय पन्नाले → ना. पू. प. (सिन्धु)
६. निता के. सी. → न्यायिक सहजकर्ता (सिन्धु)
७. मन्ता राई → ना. प. से. पू. (सिन्धु)
८. नविना चौपते → रा. म. वि. वि. (सिन्धु)
९. शर्लिन लामा → रा. प. (सिन्धु)
१०. साचेना के. के. → मन्त्रि के. के. लक्ष्मण (सिन्धु)
११. चित्रदेव देवता → उपाध्यक्ष (सिन्धु)
१२. आशिष शिवा → रा. म. वि. वि. (सिन्धु)

55010

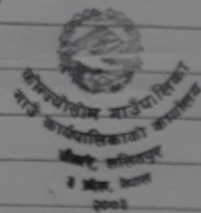
- ① ग्रन्थोद्धार याचि होलाफल
- ② ग्रन्थोद्धार का कौन कसजेही याचि होलाफल
- ③ विविधन अणुता रहेका विविध होला औ पुन औ न्याहने काम
- ④ सम्झनी का औत होला याचि यहि नाम होलाफल
- ⑤ लाल का, समानि कको कहेमा होलाफल

161012

- ① अम्बोद्या माछि हलफल गरियो।
- ② अम्बोद्या का केहि कमजोरी बाछि हलफल गरियो।
- ③ विविध-वै कृष्ण रहेका विविध देवको पुन अरु ल्याउने काम भयो।
- ④ आम्बोद्या माछि अरु माछि अरु माछा हलफल गरियो।
- ⑤ लाउ कर. सम्पत्ती लाने काममा हलफल गरियो।

2000

By *[Signature]*

उपहार

1. तलत राज उपाध्याय → नि. प्र. प्र. अ.
2. सुमन गुप्ता → प. प्र. अ.
3. विष्णु प्रसाद आचार्य -
4. चित्रदेव देहाल
- 5.
6. खलन सिंह मल्ल (बालम शाखा)
7. माधव धिमैरे (प्राविधिक शाखा)
8. नमिता न्यौपाने - महिला तथा बालशालिका शाखा पु.
9. इमिली शर्मा - ग्राम विकास सहायिका
10. केवल प्रसाद - कर्मचारी शाखा
11. सुरज काफ्ले → पा. प्र. (कृषि)
12. विष्णु पंगाले → ले. प्र.
13. संजय लाल लामा → मा. प्र. स्वा. प्र.
14. मधुसूदन उपाध्याय → आ. ले. प्र.
15. राधा पांडे → शिक्षा
16. नित केली → न्यायिक सहायक
17. दिपा चौधरी - योजना शाखा
18. कृष्ण चंद्र अधिकारी - परामर्शदाता
19. इन्दुलाल चापागाई - परामर्शदाता
20. सि. पि. सिंगेल - प्रदेश वृत्तपाल केन्द्र, कागपरी

राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रतिवेदनमाथि सुझाव संकलन

